

5
DECEMBER
1997
23e. JAARGANG

'hak-al'

natuur-en vogelwacht
CULEMBORG

Contactadres:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg,
Postbus 381, 4100 AJ Culemborg.

Bestuurssamenstelling:

Wim Kievit, Verdijkstraat 13,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 514561.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg; tel.: 0345 515393.
Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.
Kars Veling, Akkerwinde 9,
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.
Paul van Veen, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg; tel.: 0345 521953.

Clubhuis:

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde,
Middelcoopstraat 1A Culemborg.

Bibliotheek:

Gerrie Monfils (tel.:0347 377638)
Cor Maurice (tel.:0345 520857)
Boeken / verslagen in "De Ketelvink".
Geopend: vrijdag van 19.00 uur tot 19.30 uur,
uitzonderd de maanden juli en augustus.

Lidmaatschap:

Nieuwe leden opgeven bij de penningmeester, evenals
adreswijzigingen.

Penningmeester:

Frans Waroux, Moerbeiboom 45,
4101 WC Culemborg, tel.: 0345 515393.
Gironr.: 34.33.351 t.n.v. F.H. Waroux,
rek. Natuur- en Vogelwacht Culemborg.

Contributie:

Betaling per toegezonden acceptgirokaart.
Jeugd lidmaatschap *f* 12,50 per jaar; volwassene,
gezins-, postlidmaatschap *f* 25,-- per jaar.

Redactieteam en -adressen:

Breun Jansen, Eikeboom 31,
4101 VA Culemborg; tel.: 0345 514885.
Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.
Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg, tel.: 0345 514358.

Bezorgers Hak-al en convo's:

coördinatie bezorging: Loes Plaisier, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;

wijk 101 J.C. Bezuyen, Smetanastraat 23,
4102 BA Culemborg;
wijk 102 P. van Veen, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg;
wijk 103 A R. Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg;
wijk 103 B W.H. van Ree, Honingklaver 10,
4102 JT Culemborg;
wijk 104 P. van Es, Kastanjeboom 6,
4101 VT Culemborg;
wijk 105 L. v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg;
wijk 106 A T. en R. Staalman, Zandstraat 19,
4101 EC Culemborg;
wijk 106 B L. van Jaarsveld, De Loentjes 20,
4101 AH Culemborg;
wijk 107, 108, Fam. v.d. Warenburg, Triosingel 27,
109 4101 XC Culemborg;
wijk 110 Fam. v.d. Veen, J. v. Riebeeckstraat 52,
4105 BC Culemborg;
wijk 110 A J. En B. Vermeulen, Heinsiusstraat 44,
4105 DG Culemborg;
wijk 112, 113 W. Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht;
wijk 114 P. v.d. Feen, Slotstraat 2,
4112 JX Beusichem;

Plantenwerkgroep:

Wim Rubers, Joh. Frisoplaats 6A,
4196 AC Tricht; tel.: 0345 573354.

Knotwilgenwerkgroep:

Wim Smits, Schoolhof-Oost 24,
4105 AS Culemborg; tel.: 0345 516575.
Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Paddenwerkgroep:

Harry v/d Warenburg, Grondzeilerweg 9,
4105 HJ Culemborg; tel.: 0345 514358.

Zoogdierenwerkgroep:

Gerard van Ruiten, Verdijkstraat 9,
4102 CL Culemborg; tel.: 0345 519581.

Vogelwerkgroep:

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038

Insektenwerkgroep:

Annette van Berkel, Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg; tel.: 0345 531689.

Werkgroep Natuurfotografie:

Henk Vennix, Pastoriestraat 39
5241 TH Rosmalen; tel.: 073 5212903.

Werkgroep Wintervoeding Vogels:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Inleveren waarnemingen:

Jouke Altenburg, Kamperfoelie 33,
4102 JX Culemborg;
of de speciale bak in "De Ketelvink"

Begeleiding jongere jeugdgroep:

Gerrie Monfils-Evers, 31-de Limiet 5,
4131 NR Vianen; tel.: 0347 377638.

Nestkasten-coördinatie:

Ruud Post, Linnaeuslaan 61,
4102 LG Culemborg; tel.: 0345 530135.

Kampen, lezingen, dia-avonden en cursussen:

Leo v.d. Kooij, Vliegerweg 3,
4101 JK Culemborg; tel.: 0345 515450.

"Het Vogeljaar":

Jaarabonnement door overschrijving van f 24,00 op de girorekening van de N.V.W.C., met vermelding van: "Het Vogeljaar".

Verbandtas en -trommel:

Voor alle activiteiten is een verbandtas en -trommel aanwezig in "De Ketelvink". Aanvullingen z.s.m. na gebruik doorgeven aan de beheerder:

Ellen Geleedst, Gandhi 197,
4102 HK Culemborg; tel.: 0345 521953.

CONTACT-ADRESSEN:**Vogelbeschermingsconsulent:**

Stijn Brand, Bachlaan 13,
4102 BP Culemborg; tel.: 0345 516038.

Asielhouders:

't Klaphek, 3401 RZ IJsselstein;
Dhr. R. Weiters; tel.: 030 6063335

DIVERSE NATUURORGANISATIES:

Milieu: alarmnummer luchtverontreiniging:
tel.: 026 4452220.

Veldpolitie:

Den Hartog tel.: 0343 551558 (Werkhoven)
Vrieling tel.: 0343 561675 (Cothen)
Meldkamer tel.: 030 6924824 (Zeist)

Gemeentepolitie Culemborg:

A.J.A. Helmond, Boerenstraat 11,
Culemborg; tel.: 0345 477777.

Vereniging Milieudefensie:

Tweede Weteringplantsoen 9, 1017 ZD A'dam.

Gelderse Milieudefensie:

Jansbuitensingel 14, 6811 AB Arnhem;
tel.: 026 3515069.

Milieuwerkgroep "Noordwest-Betuwe":

Harry v.d. Warenburg, Grondzeilerweg 9, 4105 HJ
Culemborg; tel.: 0345 514358.

Werkgroep Milieu Geldermalsen

Henk ten Berge, Twee Morgen 16, 4196 JT Tricht
tel.: 0345 573974.

Milieuwerkgroep Buren:

Goof den Hartogh, Kloosterlaan 15,
4111 LG Zoelmond; tel.: 0345 502061

Staatsbosbeheer regio Betuwe:

Beheerseenheid De Linge, Veerstraat 16,
4181 AG Waardenburg; tel.: 0418 592411.

Vogelbescherming:

Driebergseweg 16 C, Zeist, tel.: 030 6937700;
winkel: 030 6937777; ledenservice: 030 6937744;
vogel-infolijn: 030 6937773.

Stichting Het Geldersch Landschap:

Zypendaalseweg 44, 6814 CL Arnhem,
tel.: 026 4420944.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie:

Plantage Middenlaan 2C, 1000 HC Amsterdam,
tel.: 020 6228115.

I.V.N. Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afd. Tiel en omstreken:

Secretariaat: J.E.L. Bannink-Grimm
Cellendonklaan 35, 4012 BN Kerk-Avezaath.

Stichting Natuur en Milieu:

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht,
tel.: 030 2331328.

Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten:

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland;
tel.: 035 6559911.

Wereld Natuur Fonds Nederland:

Postbus 7, 3700 AA Zeist; tel.: 030 6937333.

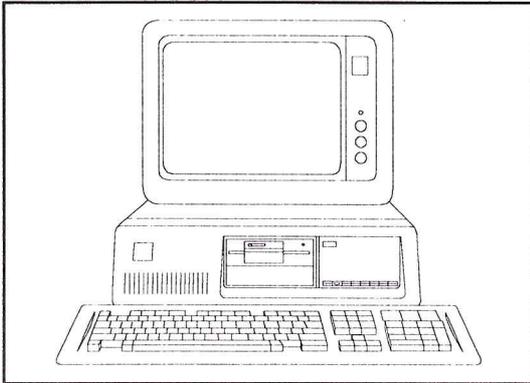
Wereld Natuur Fonds Nederland, regio West-Betuwe:

secretariaatsadres:
G.J. van Kessel-Heuff, Binnenstr. 3,
4117 GR Erichem; (Pandawinkel), tel.: 0344 571637

Greenpeace Nederland:

Postbus 11026, 1001 GA Amsterdam.
Damrak 83-II, 1012 LN Amsterdam;
tel.: 020 6236545 / 6231843.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Alweer de laatste Hak-al van 1997! Maar wel een zeer goed gevulde met vele boeiende artikelen om op een warme gezellige decemberavond eens goed door te lezen.

Op 1 en 2 november jl. vond het NME-Culemborg thema-weekend plaats over "Dijken: veilig & fleurig". Evenals de 10 voorgaande NME-projecten werd ook dit 11e weekend weer door vele belangstellenden (ca. 500) bezocht. Inmiddels is de projectgroep alweer bezig met de voorbereidingen van het volgende voorjaarsweekend dat gehouden zal worden op 13 en 14 juni 1998.

Maar voor die tijd staan er nog tal van activiteiten gepland zoals u in het bijgaande activiteitenoverzicht 1998 kunt zien. Wanneer u geen enkele activiteit wilt missen, dan raden wij u aan deze lijst op een goed zichtbare plaats te hangen of de data alvast in uw agenda te noteren.

Tijdens de Jaarvergadering op maandag 16 februari 1998 zal traditiegetrouw het Jaarverslag over 1997 aan de aanwezige leden overhandigd worden. Wij verzoeken de coördinatoren van de werkgroepen uiterlijk 12 december a.s. Hun bijdrage hieraan bij de redactie in te leveren, zo mogelijk met foto's.

Rest ons u alleen vreedzame en vooral gezellige kerstdagen toe te wensen en alvast een zeer gezond en natuurrijk 1998!

Index:

pag. 4	- Van de leesplank, vanaf heden gelezen door Leo van der Kooij
pag. 6	- Determinatie Valkuilen
pag. 9	- De vogelwaarnemingen van 10 september tot 10 november 1997
pag. 13	- Commissie van beheer
pag. 14	- Verslag van de paddestoelenexcursie op zaterdag 11 oktober 1997 naar het landgoed Soelen
pag. 16	- Wie levert dia's voor de Culemborgse Vlinderatlas???
pag. 17	- Toekomstige natuur rond Culemborg
pag. 21	- Verslag libellen- en sprinkhanenexcursie op 23 augustus 1997
pag. 22	- Een natuurreis naar Estland, een reis in ruimte en tijd, deel 2
pag. 27	- To see or not to see, verslag van de vogelexcursie op 20 september 1997
pag. 29	- Jeugdtribiek
pag. 31	- Kerkzolder onderzoek Culemborg, 11 september 1997
pag. 33	- Zoogdierenwerkgroep
pag. 35	- Dijken veilig & fleurig
pag. 36	- Cake, pudding en ander lekkers voor op de voederplank
pag. 37	- Excursie- en activiteitenprogramma

Allereerst is er een stapeltje tijdschriften van natuurverenigingen in onze omgeving.

Dit zijn:

- * 't Altenatuurtje, 17e jaargang, nr. 1 van Natuurbeschermingsvereniging Altenatuur (land van Altena)
- * De DompHoorn, nrs. 2 & 3 1997 van de Natuur- en Vogelwacht "De Vijfheerenlanden"
- * De Kruisbek, nrs. 3, 4 & 5 1997 van de Vogelwacht Utrecht
- * Blad, september 1997 van de IVN, afd. Tiel
- * De V.N.M.W.-krant, nr. oktober 1997 van de Vereniging Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede

Het dikke nummer 4/5 van "De Kruisbek" bevat twee zeer interessante artikelen.

Het eerste is een uitgebreid overzicht van de zeldzame broedvogels en kolonievogels in de provincie Utrecht in 1996. Afgezien van een daling ($\pm 20\%$) van het aantal broedende blauwe reigers deden de overige koloniebrouwers het goed. De daling van de *blauwe reiger* kwam niet als een verrassing gezien de strenge winter van 1995/1996.

Bij de zeldzame broedvogels was er bij de *geoorde fuut* sprake van een scherpe daling. De droge winter en de omvangrijke beheersmaatregelen rond de plassen in het Leersumse Veld zijn de boosdoeners. Ook geen verrassing was het lage aantal broedende *ijsvogels*. Daartegen groeide het aantal *roeken*, *oeverzwaluwen*, *ooievaars*, *grauwe ganzen* en *raven* sterk.

Het doorsnuffelen van de hoeveelheid tijdschriften die op het postbusadres van de N.V.W.C. binnenkomen en het daaruit enkele interessante wetenswaardigheden destilleren om die aan de lezers van de Hak-al te presenteren, heb ik sinds oktober jl. van Ruud Post overgenomen. Inmiddels is de stapel tijdschriften flink gegroeid. Voor dit artikel zal ik met reuzenschreden door deze stapel struinen en zo te hooi en te gras wat oppikken.

Het tweede artikel dat m.i. veel aandacht verdient is van de hand van de onvermoeibare Herman v.d. Bijtel, uiteraard over de vogeltrek. Vanaf de trektelpost op het landgoed Voorhout werden door Herman c.s. maar liefst 294.934 vogels gedurende de herfsttrek van 1996 waargenomen. Dit grote aantal werd door in totaal 137 soorten bijeengebracht. Het opvallendste verschijnsel waren de invasies van *roodpootvalk*, *kramsvogel*, *pimpelmees*, *zwarte mees*, *vuurgoudhaantje*, *vlaamse gaai*, *appelvink*, *goudvink*, *grote kruisbek*, *kruisbek*, *barmsijs* en *sijs*.

Vraag aan onze trektellers van de post in de uiterwaard bij "V.d. Anker" of dit beeld overeenkomt met hun waarnemingen.

Voorts ligt er een flinke stapel landelijke tijdschriften op de leesplank, deze zijn:

- * Nieuwe Wildernis, jaargang 3, voorjaar/zomer 1997
- * Boomblad, jaargang 9, nrs. 3 & 4 1997
- * Panda, kwartaalblad van het WNF, nrs. 3 & 4 1997
- * Natuurbehoud, augustus 1997
- * Gelders Landschap, nrs. 2 & 3 1997
- * Van Nature, nieuws van Vereniging Natuurmonumenten, nrs. 5 t/m 10 1997
- * Natuur en Milieu, maandblad van de Stichting Natuur en Milieu, 4 nrs. van juni t/m oktober 1997
- * Vogels, tijdschrift van Vogelbescherming, nrs. 4, 5 & 6 1997
- * SOVON-nieuws, 10e jaargang, nrs. 2 & 3
- * Zoogdier, tijdschrift voor zoogdierbescherming en zoogdierkunde, nrs. 1 & 2 1997

- * Vlinders, tijdschrift van de Vlinderstichting, jaargang 12, nr. 3 1997
- * De Levende Natuur, jaargang 98, nrs. 4 & 5
- * Argus, tijdschrift van Stichting Kritisch Faunabeheer, jaargang 22, nr. 2 1997
- * Knipselkrant, knipsels uit kranten en tijdschriften betreffende jacht en faunabeheer, nrs. 2, 3 & 4 1997
- * Greenpeace magazine, 19e jaargang, nr. 3 1997
- * Maes Internationaal nieuwsbrief, nrs. 1 & 2 1997
- * Nieuws over de dijken, brochure nr. 8 1997

Zonder bepaalde uitgaven tekort te willen doen, wil ik vooral wijzen op het boeiende tijdschrift "*Nieuwe Wildernis*". Hier wordt een bevlogen pleidooi gehouden voor meer 'natuurlijke' natuur. Dit wil zeggen dat waar mogelijk de natuurlijke processen de ruimte moeten krijgen om werkzaam te kunnen zijn. In het voor mij liggende nummer wordt veel aandacht besteed aan natuurontwikkeling langs de grote rivieren, b.v. Meinerswijk en de Millingerwaard. Interessant zijn ook de artikelen over de *zeearend* en de *steur*. Twee diersoorten die dankzij meer ruimte voor natuurlijke processen een goede kans maken zich weer in ons land te vestigen.

P.T.T.-tellingen zijn een begrip voor vogelaars. Deze Punt- en Transactellingen worden nu ook toegepast bij het inventariseren van vleermuizen. Hoe dat in zijn werk gaat staat te lezen in een artikel in *Zoogdier* nr. 2. Een grafiek voor 3 soorten die sinds 1990 met behulp van P.T.T.-tellingen worden 'gemonitord' laat zien dat de *Rosse vleermuis* achteruit gaat, de *watervleermuis* min of meer stabiel blijft en de *dwergvleermuis* in aantal toeneemt.

Ronduit bizar zijn de verwikkelingen rond de anti-jacht poster die de Stichting Kritisch Faunabeheer had uitgebracht.

De verklaarde tegenstanders, te weten jagers en jacht-opzieners, hadden in de afgebeelde trofee een overleden lid van hun gilde herkend. De overledene bleek echter springlevend en niets met jagers of hun kompanen van doen te hebben. De door de jagerslobby gerechtelijk gedagvaarde S.K.F. zagen hun schadeclaim als een boemerang op zichzelf afkomen. In plaats van geld te ontvangen moesten de jagers hun aartsvijanden f 439.790,-- betalen. *De Knipselkrant* nr. 2 geeft hiervan een uitgebreid overzicht.

Een van de meest ambitieuze projecten van de Rijks-overheid om het effect van allerlei natuurbeschermingsactiviteiten te verhogen is het *Natuurbeleidsplan* (afk. NBP) dat het ministerie van L.N.V. in 1990 publiceerde. In het artikel *Natuurbeleidsplan* "Wat is er na zeven jaar bereikt?" door Dick Bol in "*De Levende Natuur*" nr. 4 worden de schone voornemens van het NBP getoetst aan de harde realiteit van de daadwerkelijke uitvoering. De algemene teneur is dat er nodig een versnelling moet komen willen de doelstellingen gehaald worden.

Deze aflevering van de rubriek "Van de leesplank" pretendeert niet meer te zijn dan een losse greep uit de 'bladenberg'. Geïnteresseerde lezers zij van harte uitgenodigd om zelf van de inhoud van deze bladen kennis te nemen. Dat is altijd mogelijk, want onze bibliotheek bewaart alle nummers ten behoeve van onze leden. De volgende keer hoop ik de tijdschriften die wij ontvangen meer recht te doen, omdat ik er naar streef in de komende nummers van de Hak-al middels deze vaste rubriek hieraan aandacht te besteden. Rest mij nog mijn voorganger Ruud Post dank te zeggen voor zijn uitstekende verzorging van deze rubriek tot nu toe.

Determinatie-Valkuilen

De Visarend

De Commissie Dwaalgasten Culemborgse Avifauna (CDCA) beoordeelt de vogelwaarnemingen rond Culemborg. Hierbij komt zij af en toe onwaarschijnlijke meldingen tegen. Door de artikelen die onder deze titel zullen verschijnen hopen we de soortenkennis van de waarnemers te vergroten en zo het aantal foutief benoemde vogels te verminderen.

Deze keer staat de Visarend (*Pandion Haliaeetus*) centraal. We behandelen het voorkomen rond Culemborg en lichten de belangrijkste kenmerken toe. Omdat lichte fase Buizerds (*Buteo Buteo*) met Visarenden kunnen worden verward, behandelen we vervolgens de belangrijkste verschillen tussen deze twee soorten.

Bij de behandeling van de kenmerken wordt gedetailleerd naar delen van het vogelkleed verwezen. In de meeste vogelgidsen kunt u een topografie van de vogel vinden, waarbij precies wordt aangegeven hoe alle veren heten.

Voorkomen:

De visarend is met 500 tot 1000 exemplaren, een schaarse doortrekker in Nederland. De trek concentreert zich in Augustus-Oktober en in April-Mei en de soort is buiten deze maanden zeldzaam. Uit Culemborg en omgeving zijn de volgende aanvaarde waarnemingen bekend:

Datum	Plaats	Aantal
03-10-76	De Heul	1
03-09-81	Telpost	1
02-07-87	Telpost	1
23-09-84	Telpost	1
07-09-85	Telpost	1
10-08-86	Regulieren	1
01-10-88 / 02-10-88	Telpost	1
13-10-91 / 27-10-91	OVB	2
21-08-92	Steenwaard	1
06-09-92	Telpost	1
12-09-92 / 23-09-92	Telpost	2
27-09-92	Zeedijk	1
16-08-93	Telpost	1
21-09-97	Telpost	1

Uit deze gegevens blijkt dat de waarnemingsmaanden van Visarend rond Culemborg nauwkeurig overeenkomen met de landelijke piekmaanden.

Verder zijn er drie gevallen van pleisterende vogels in het najaar. Ook hier volgen we landelijke trend. In het najaar is het aantal pleisterende vogels in Nederland bijna anderhalf maal zo groot als in het voorjaar. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de vogels in het voorjaar haast hebben om de broedgebieden te bereiken, terwijl in het najaar de trek naar de overwinteringsgebieden minder dringend is en kan worden onderbroken om op gunstige plaatsen prooi te vangen.

Wat nog het meest in het oog springt is het aantalsverschil tussen voor- en najaar. Hiervoor zijn twee verklaringen: Ten eerste was het aantal velduren in het najaar vele malen groter dan in het voorjaar, omdat er alleen trektellingen in het najaar werden uitgevoerd. Een tweede feit is dat het absolute aantal Visarenden dat door Nederland trekt in het najaar anderhalf maal zo groot is als in het voorjaar. Dit zou gedeeltelijk kunnen worden verklaard door sterfte in het Middellandse-Zeegebied ten gevolge van de jacht.

Tabel 1. Voorkomen Visarend bij Culemborg in het najaar.

Datum	Plaats	Aantal
24-04-83	Telpost	1
25-04-87	Regulieren	1
15-05-93	Steenwaard	1

Tabel 2. Voorkomen Visarend bij Culemborg in het voorjaar.

Kenmerken: (figuur 1)

- De visarend is een middelgrote roofvogel met een spanwijdte van 145 tot 160 cm.
- De bovendelen zijn bijna uniform donkerbruin, behalve bij juvenielen die lichte randen aan alle dekveren, mantelveren en bovenstaartdekveren hebben.
- De koptekening is karakteristiek: wit met een oogstreep die bij de snavel begint en na het oog steeds breder wordt en aansluit aan de bruine mantel.
- Van de onderdelen zijn het lichaam en de kleine en middelste dekveren wit, alhoewel een vage bruine borstband aanwezig kan zijn.

- De grote dekveren zijn zwart en vormen een duidelijke donkere streep midden op de ondervleugel. De pols is tevens zwart.
- De armpennen zijn vuilbruin gestreept. De handpennen zijn lichter behalve de vingers. Deze zijn zwart en contrasteren met de lichtere handpenbases.
- Het silhouet van voren of achter gezien is karakteristiek met de arm geheven en de hand naar beneden en aldus een soort grote M producerend. Dit doet denken aan een grote meeuw.

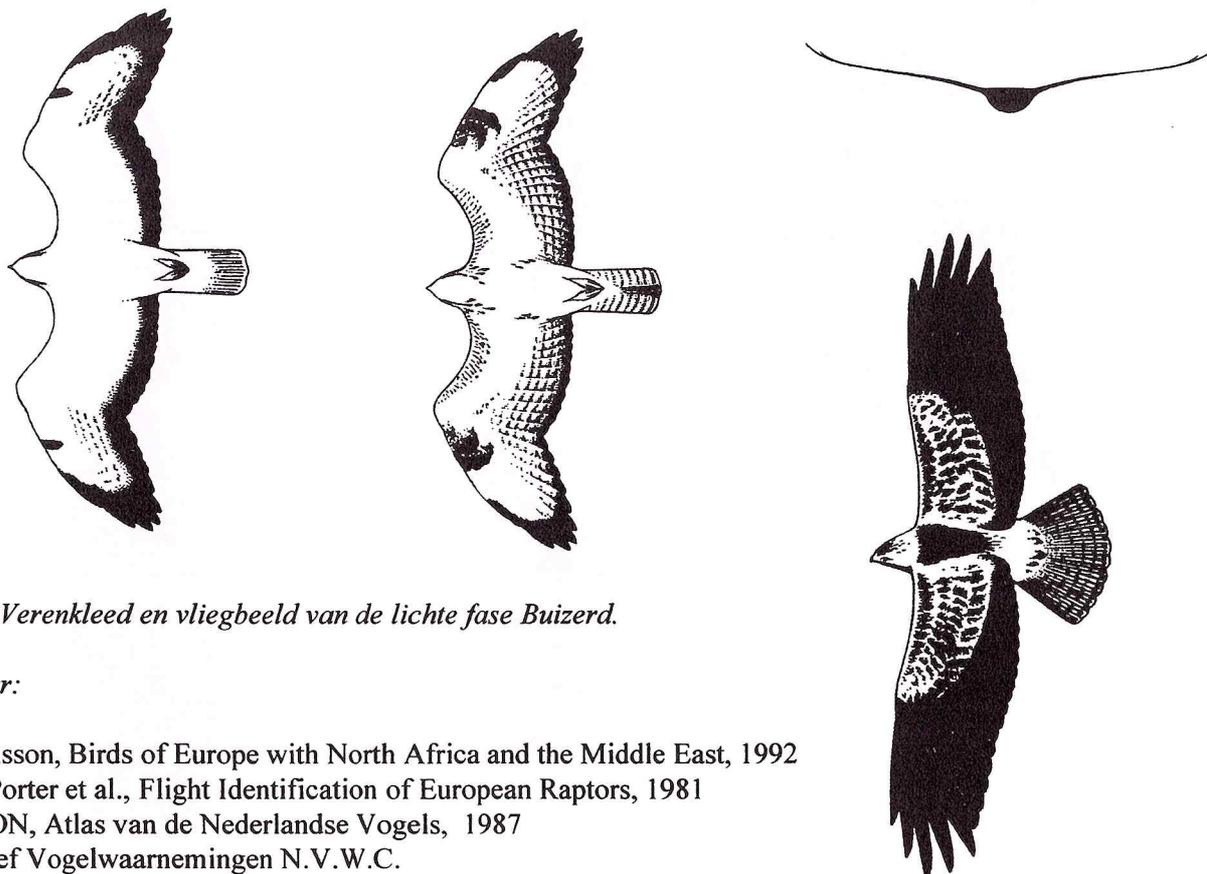
figuur 1. Verenkled en vliegbeeld van de Visarend.

Het 'lichte buizerd-probleem'.

Zoals gezegd zijn visarenden in de winter zeldzaam. Het is dan ook opmerkelijk dat er bijna iedere winter wel een waarneming in de buurt van Culemborg wordt geclaimd. Deze waarnemingen hebben vaak betrekking op lichte buizerds. De meeste mensen kennen de normalere donkere fase van de buizerd. In de wintermaanden trekken echter lichtere exemplaren uit Scandinavië richting Nederland en kunnen dan voor verwarring zorgen. Deze vogels worden vaak zittend gezien en vanwege de overeenkomstige koptekening (lichte kop met donkere oogstreep) wordt al gauw aan visarend gedacht. Er echter zijn een aantal belangrijke verschillen die moeten worden gezien voordat men een Visarend kan claimen: (figuur 2)

- Lichte buizerds hebben naast een licht lichaam ook **lichte dekveren op de bovenvleugel** en vaak nog andere lichte veren die bij de uniform donkerbruine Visarend ontbreken.
- Bij lichte buizerds **ontbreekt de voor Visarend karakteristieke zwarte lijn op de ondervleugel**, gevormd door de grote dekveren en de pols.
- De vlucht van buizerd, met de brede ronde vleugels en de V houding tijdens cirkelen, verschilt sterk van de meeuwachtige indruk van Visarend. Deze laatste gebruikt overigens ook de thermiek gedurende de trek. Wij wijzen er echter met nadruk op dat het determineren op vluchtsilhouet niet altijd even betrouwbaar is. Dit omdat vlieggedrag sterk wordt beïnvloed door weersomstandigheden, waardoor buizerds onverwachte vluchtsilhouetten kunnen vertonen.

Let dus vooral op de kleur van de bovenvleugel en de eventueel aanwezige zwarte lijn op de ondervleugel. Het vluchtsilhouet kan helpen bij de determinatie.

figuur 2. Verenkled en vliegbeeld van de lichte fase Buizerd.

Literatuur:

- 1 L. Jonsson, Birds of Europe with North Africa and the Middle East, 1992
- 2 R.F. Porter et al., Flight Identification of European Raptors, 1981
- 3 SOVON, Atlas van de Nederlandse Vogels, 1987
- 4 Archief Vogelwaarnemingen N.V.W.C.

Stijn Brand.

**De vogelwaarnemingen
van 10 september tot 10 november 1997**

Het najaar is traditiegetrouw de tijd van het jaar waarin de waarnemingskaartjes binnenstromen. Dat is ook deze keer het geval: meer dan 70 kaartjes konden worden ingevoerd.

De Telpost spant, zoals gewoonlijk, weer de kroon: er zijn tijdens de wekelijkse zaterdagochtendtellingen volop mooie waarnemingen gedaan.

De Aalscholvers trokken op 11 oktober massaal door: 1174 exemplaren. De aanwezige oudere jeugdleden, vijf dames en één heer, raakten de tel er regelmatig van kwijt. De vaste tellers hopen dat zij door deze fantastische kennismaking met het trektellen gestimuleerd worden om eens vaker te komen.

De Vinkentrek was op 18 oktober op zijn top. In het vierde telkwartier vlogen maar liefst 45 groepen zuidwestwaarts. Gemiddeld dus drie groepen per minuut; in één kwartier meer dan 600 exemplaren!

Op zondagmiddag 19 oktober passeerden maar liefst 154 buizerds de Telpost tussen half twaalf en vijf uur. Het oude record uit 1985 (97 exx.) ging finaal aan flarden. Op zaterdagmiddag 18 oktober moet het ook 'raak' zijn geweest. Boven de Zandput werden 21 exemplaren in één thermiekbek gezien (met één Sperwer). Boven de Ronde Haven zagen Kars Veling en Annette van Berkel zelfs 49 exemplaren in één bek (met twee Sperwers). Zelfs landelijk gezien zijn dit hoge aantallen. Leden van de vogelwerkgroep zijn bezig om de Buizerdtrek over het Culemborgse 'uit te spitten'. U houdt een artikeltje van hen hierover te goed.

De tellers hebben niet alleen van de 'gewone' soorten genoten. Visarend, Slechtvalk, Grote gele kwikstaart, Kruisbek, IJsgors en zelfs een Appelvink waren de afgelopen twee maanden de overheerlijke krenten in de pap. De Appelvink is zelfs de vierde geregistreerde waarneming ooit uit het N.V.W.C.-archief. De andere waarnemingen dateren van: juli 1976 (Spoordijk), maart 1977 (Plantage) en september 1991 (Telpost).

Deze inleiding op de vogelwaarnemingen wil ik besluiten met een tabelletje van de eerste en laatste jaarwaarneming van een aantal lokale broedvogels. Het lijstje is helaas beperkt omdat slechts van deze soorten een relevante eerste en laatste jaarwaarneming doorgegeven is.

Dank aan allen die de moeite hebben genomen om een kaartje in te vullen!

Jouke Altenburg

N.B. Oproep

Willen de inzenders van waarnemingen géén gele kaartjes meer gebruiken? Deze kaartjes passen namelijk niet in de nieuwe systeembakken van het archief.

Tabel van de eerste en laatste jaarwaarneming van een aantal lokale broedvogels

<i>soort</i>	<i>eerste jaarwaarneming</i>	<i>laatste jaarwaarneming</i>
Boerenzwaluw	4 maart	19 oktober
Boomvalk	1 mei	20 september
Tjiftjaf	1 maart	1 november

Aalscholver

11 oktober 1194 exx. TT en oudere jeugd Telpost trekkend tussen zuid en zuidwest

Kleine zwaan

25 oktober 2 exx. TT Telpost t.p.

1 november 2 exx. TT Telpost t.p.

8 november 5 exx. LOor en JAlt Telpost t.p.

Grauwe gans

25 oktober 58 exx. TT Telpost

Indische gans

3 oktober 44 exx. LKoo Beusichemse Broeksteeg
nog nooit zoveel in Nederland gezien

Nijlgans

3 oktober 20 exx. LKoo Beusichemse Broeksteeg

Pijlstaart

17 oktober 1 ex. PVee en JAlt Telpost 1vr; 1e najaarswaarneming

Krakeend

25 oktober 4 exx. TT Telpost trekkend zuidoost

Grote zaagbek

17 oktober 1 ex. PVee en JAlt Telpost 1vr; 1e najaarswaarneming

Bruine kiekendief

4 oktober 1 ex. TT Telpost 1juv

11 oktober 1 ex. TT Telpost trekkend zuidwest

Havik

20 september 1 ex. RPos en JAlt Telpost 1vr; o.a. in gevecht met kraai en
houtduif achtervolgend

21 september 1 ex. JRin Voor pont Beusichem

Buizerd

18 oktober 21 exx. JAlt en LPlai Zandput in één bel; afglijdend zuidwest

19 oktober 154 exx. ABer en SBra, Abra, Aree, KVel, EHui Telpostrecord!

Visarend

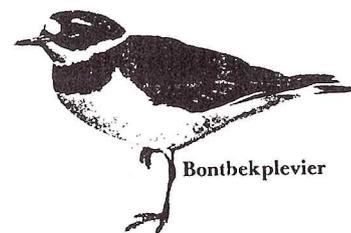
21 september 1 ex. SBra en LOor Telpost stroomafwaarts vliegend

Boomvalk

11 september 1 ex. LKoo Vliegerweg vloog richting centrum

20 september 2 exx. RPos en JAlt Telpost vliegend t.p.

Slechtvalk					
27 september	1 ex.	TT	Telpost	jagend op o.a. Meerkoeten	
Goudplevier					
20 september	2 exx.	RPos en JAlt	Telpost	t.p.	
4 oktober	1 ex.	TT	Telpost	trekkend zuidzuidoost	
Bontbekplevier					
5 oktober	1 ex.	TT	Telpost		
Bonte strandloper					
9 september	1 ex.	JRin	P.P.B.		
11 oktober	1 ex.	TT	Telpost	trekkend noordwest	
Watersnip					
15 oktober	14 exx.	JRin	P.P.B.	fouragerend	
Houtsnip					
11 oktober	1 ex.	TT	Telpost	trekkend zuidwest	
Wulp					
12 oktober	1 ex.	JRin	Baarsemwaard	trekkend wnw	
Witgatje					
13 september	1 ex.	TT	Telpost	trekkend zuidoost	
20 september	1 ex.	RPos en JAlt	Telpost	t.p.	
Bosruiter					
21 september	1 exx.	JRin	P.P.B.	fouragerend	
Oeverloper					
september	2 exx.	JRin	Molencampen		
Visdief					
4 oktober	4	TT	Telpost	stroomafwaarts vliegend	
Bosuul					
20 september	2 exx.	JAlt	Op t.v. antenne van V.d. Anker		
Groene specht					
29 september	97	JRin	Rondeel	gehoord	
Boomleeuwerik					
19 oktober	2 ex..	SBra en ABra, ARee Kvel, ABer	Telpost	trekkend zuidwest	

Boerenzwaluw

15 september	7 exx.	ABer	Zump	fouragerend
20 september	12 exx.	JAlt	Kerswerf	in de schemer zuid trekkend
29 september	6 exx.	JRin	Rondeel	
3 oktober	9 exx.	JRin	Appeldijk	trekkend oost
8 oktober	2 exx.	JRin	K.W.C.	trekkend zuidoost
17 oktober	1 ex.	ABer	ABer	N320, t.h.v. Maurik
19 oktober	6 exx.	ABer	Telpost	trekkend zuidwest
19 oktober	1 ex.		KVel	Akkerwinde Culemborg

Zwarte mees

11 oktober	51 exx.	TT	Telpost	trekkend zuidwest
12 oktober	4 exx.	TT	Telpost	

Grote lijster

20 september	17 exx.	JAlt	Kerswerf	In schemering zuid trekkend
3 oktober	10 exx.	LKoo	Hennisdijk	pleisterend

Gekraagde roodstaart

14 oktober	1 ex.	ABer	Akkerwinde	ging conflict aan met Roodborst
------------	-------	------	------------	---------------------------------

Paapje

3 september	1 ex.	TT	Telpost	
-------------	-------	----	---------	--

Tapuit

28 september	1 ex.	JRin	Oude Hoevense weg	
--------------	-------	------	-------------------	--

Zwartkop

3 oktober	1 ex.	ABer	Akkerwinde	1 man
15 oktober	1 ex.	ABer	Akkerwinde	1 man; fouragerend op vuilboom

Tjiftjaf

22 oktober	1 ex.	ABer	Akkerwinde	
------------	-------	------	------------	--

Fitis

5 september	1 ex.	ABer	Akkerwinde	
-------------	-------	------	------------	--

Gele kwikstaart

20 september	1 ex.	JAlt en RPos	Telpost	laatste jaarwaarneming
--------------	-------	--------------	---------	------------------------

Grote gele kwikstaart

16 september	1 ex.	SBra	Station	trekkend zuidwest
4 oktober	2 exx.	TT	Telpost	trekkend zuidwest
13 oktober	1 ex.	JAlt	Telpost	
17 oktober	3 exx.	PVee en JAlt	Telpost	
8 november	1 ex.	LOor en JAlt	Telpost	trekkend zuidoost

Kruisbek

4 oktober	4 exx.	TT	Telpost	trekkend zuidwest
12 oktober	1 ex.	TT	Telpost	trekkend noordoost

Appelvink

8 oktober	1 ex.	LOor en JAlt	Telpost	trekkend zuid
-----------	-------	--------------	---------	---------------

IJsgors

8 november	1 ex.	LOor en JAlt	Telpost	trekkend zuidwest
------------	-------	--------------	---------	-------------------

Commissie van beheer

Hulp gevraagd.

De jaarkalender van de N.V.W.C. voor 1998 is uit. Met daarop de vele avonden, bijeenkomsten en vergaderingen. Om iedereen op tijd van koffie te voorzien en tijdig de verwarming aan te zetten kunnen we bij de commissie van beheer weer wat hulp gebruiken.

Wie kan en wil helpen bij de volgende gelegenheden:

dia-vond :	23 januari 1998	25 september 1998
	27 februari 1998	23 oktober 1998
	27 maart 1998	30 oktober 1998 of
	24 april 1998	27 november 1998

jaarvergadering : 16 februari 1998

Nacht van Culemborg : 4 juni 1998 klaarzetten alles voor 5-6 juni 1998 en
5 en 6 juni 1998 van 20.00 uur - 8 uur, dus ook 's nachts, een of meerdere uren.

Verder wordt er 6 januari 1998 de keuken geverfd: wie kan en wil dit doen?

Op 7 januari 1998, 25 februari 1998, 25 maart 1998, 22 april 1998, 26 augustus 1998, 2 september 1998, 21 oktober 1998 en 25 november 1998 wordt er aan het *schoonhouden van de Ketelvink* gewerkt, vanaf 19.00 -22.00 uur.

Het moet niet zo zijn dat dit altijd door een persoon gedaan moet worden, het gebouw is ook Uw zaak als lid van de N.V.W.C.

Gerrie Monfils, de Limiet 5, 4131 NR Vianen.
tel./fax.: 0347 377638.

Verslag van de Paddestoelenexcursie op zaterdag 11 oktober 1997 naar het landgoed Soelen.

Hoewel de Plantenwerkgroep dit jaar twee paddestoelenexcursies in haar programma had opgenomen, is deze excursie toch de enige geweest die heeft plaatsgevonden. De eerste excursie, die naar de Kaapse Bossen bij Doorn, hebben wij niet door laten gaan omdat door de droogte van de septembermaand nauwelijks paddestoelen te vinden waren. Bij een eerder bezoek aan het landgoed Soelen begin oktober, vond ik de paddestoelenstand eveneens maar matig. Vol spanning keken we dan ook uit naar een flinke portie neerslag. Toen die er even later kwam, alhoewel niet zo heel veel, besloten we toch maar te gaan kijken. Zodoende vertrokken we met 9 personen vanaf de Ketelvink om de paddestoelen op het landgoed Soelen te gaan bekijken.

deelnemers aan deze excursie; foto Carla Rubers

Het was mooi rustig herfstweer en het gevallen vocht had er voor gezorgd dat er toch nog vrij veel paddestoelen te zien waren. Al met al wisten we dankzij de deskundigheid van onze mycoloog Wim Rubers wel 46 verschillende soorten op naam te brengen. Hiervan werden er 3, te weten de nrs. 1, 22 en 39 door Wim nog achteraf thuis gedetermineerd. Met name het aantal op hout groeiende paddestoelen was naar verhouding heel groot. Veel eiken en beuken die omgevallen, dood of aan het aftakelen waren zaten vol met tonderzwammen, elfenbankjes, bundelzwammen en nog zo meer. Op de grond in het bos was de oogst matig. Meer viel er te zien in de lange brede zichtlaan die vanaf het kasteel Soelen naar westelijke richting loopt. Deze

zichtlaan is door het Staatsbosbeheer weer opengemaakt en opnieuw met bomen ingeplant toen deze instantie zo'n 5 jaar geleden het landgoed Soelen verwierf.

Hier stonden o.a. veel inktzwammen, zowel de gladde als de geschubde, en verder ook nog mycena's. Verrassend was ook de vondst van een biefstukzwam.

Deze opvallende soort die wat betreft kleur en structuur zijn naam eer aandoet troffen wij aan op een eik. Biefstukzwammen zijn parasieten van de eik en de grote, vlezige vruchtlichamen groeien aan de voet van grote, oude eikebomen. Ondanks speurwerk konden we de aardster die Wim vorig jaar in het bos ontdekte niet

terugvinden. Ook de speurtocht naar judasoren op de vele oude vlierstruiken bleef vruchteloos. Al met al was het een hele prettige excursie waar flink wat werd afgepraat, niet alleen gezwamd, en we weer een verdere stap zetten op het moeilijke pad van de veelzijdige wereld der paddestoelen.

Rest mij nog te vermelden dat Toine van der Laar, die

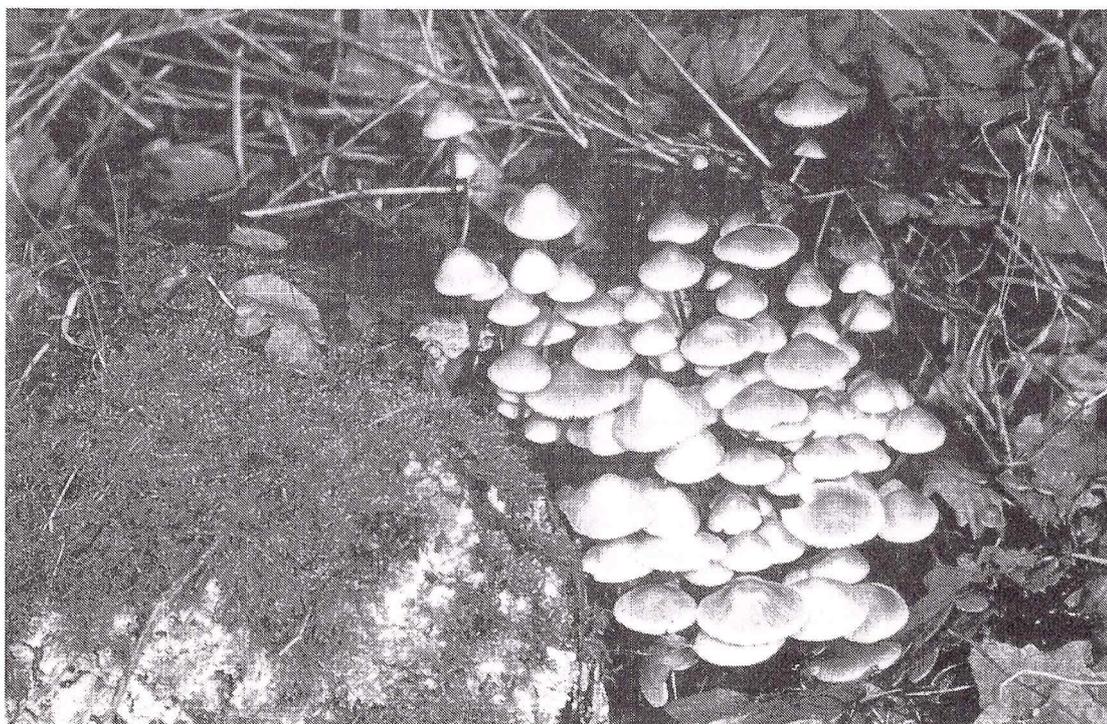
het toch niet lekker zat dat hij geen aardster had gevonden, zijn speurtocht elders had voortgezet. Op de avond van de paddestoelenlezing op 24 oktober door de heer Pootjes verraste hij ons met enkele aardsterren die hij op het landgoed Neerijnen had gevonden. Wim Rubers stelde vast dat het om twee verschillende soorten ging. Hij zou thuis proberen om de aardsterren precies op naam te brengen.

Leo van der Kooij.

Waarnemingenlijst van de gevonden soorten:

1. Alkali mycena	17. Hertezwam	*	32. Reuzenzwam	*
2. Beukwortelzwam	18. Honingzwam	*	33. Roestbr. kogelzwammetje	*
3. Biefstukzwam	19. Houtknotszwam		34. Roodbr. Trechterzwam	*
4. Bleekgele bundelzwam	20. Kale inktzwam		35. Rookzwam	*
5. Dikrand tonderzwam	21. Kaneelhoedje (sp.)		36. Schubbige bundelzwam	*
6. Eikenbladzwammetje	22. Kelkjesbekerzwam		37. Slanke trechterzwam	
7. Elfenbankje	23. Meniezwammetje	*	38. Tranende franjehoed	
8. Gele korstzwam	24. Nevelzwam	*	39. Vale Schijnridder	
9. Geschubde inktzwam	25. Oesterzwam	*	40. Viltinktzwam	
10. Gesteelde lakzwam	26. Oranje aderzwam	*	41. Waaiertje	*
11. Geweizwam	27. Plooirok	*	42. Wieltje	*
12. Glimmerinktzwam	28. Platte tonderzwam	*	43. Witte bultzwam	*
13. Goudvliesbundelzwam	29. Porseleinzwam		44. Wortelende bovist	*
14. Grote bloedsteelmycena	30. Prachtvlamhoed	*	45. Zadelzwam	
15. Harslakzwam	31. Psathyrella marcescibilis		46. Zwavelkop	
16. Helmmycena				

* = ook in 1996

Bundelmycena (Mycena oortiana); foto: Wim Rubers

Wie levert dia's voor de Culemborgse Vlinderatlas???

We zijn druk bezig met het schrijven van 'Vlinderen tussen Lek en Linge', een atlas van de Culemborgse dagvlinders. De bedoeling is om er een echt boekje van te maken en er zullen ook kleurendia's in worden opgenomen. Hiervoor willen we de Culemborgse vlinderfotografen vragen om hun mooiste werk ter beschikking te stellen.

Om voor opname in aanmerking te komen moet een dia aan een heel aantal voorwaarden voldoen. Er is een commissie gevormd vanuit de Werkgroep Natuurfotografie, die de eerste selectie zal uitvoeren. Uiteindelijk zal in januari, samen met de schrijvers van het boekje, worden beslist welke foto's daadwerkelijk zullen worden opgenomen.

Hier de eisen:

Het moet gaan om soorten en gebieden uit onderstaande lijst.

De soorten moeten bij sterke voorkeur gefotografeerd zijn in ons werkgebied.

De foto's moeten uiteraard kwalitatief goed zijn zoals 'functioneel' scherp, mooie compositie, goede kleuren, rechte horizon en dergelijke.

De foto moet eigenlijk iets extra's hebben (da's lekker vaag hè!)

Hier de lijst met soorten:

Klein koolwitje
 Klein geaderd witje
 Dagpauwoog
 Distelvlinder
 Kleine vos
 Icarusblauwtje
 Groot koolwitje
 Argusvlinder
 Oranjetipje
 Boomblauwtje
 Bruin zandoogje
 Zwartsprietdikkopje
 Citroenvlinder
 Koevinkje
 Landkaartje
 Kleine vuurvlinder
 Gehakelde aurelia
 Groot dikkopje

Hier de gebieden (op de dia moet duidelijk worden wat dat gebied tot een mooi vlindergebied maakt, mooie sneeuwlandschappen bijvoorbeeld zijn daarvoor wat minder geschikt):

Regulieren
 Zandput Rietveldse weg
 Zump
 Tichelterrein, Put van Buren
 Ronde haven/Veerweggebied
 Redichemse waard
 Plantage
 Mooie vlinderplekjes in de stad Culemborg (en ook herkenbaar als Culemborg)

U kunt uw dia's vóór **1 januari 1998** inleveren bij:
 Gerard van Ruiten
 Verdistraat 9, 4102 CL Culemborg

Op de raampjes in ieder geval de initialen van de fotograaf en een nummer. Met een pijltje graag de bovenzijde aangeven. Op een begeleidende lijst aangeven: initiaal/dianummer, soort, plaats waar de foto is gemaakt en de datum (in ieder geval jaartal). In maart/april zal het boekje worden gedrukt en tot die tijd kunt u dus uw materiaal kwijt zijn. Er is geen financiële vergoeding voor de fotograaf, maar wel naamsvermelding in het boekje en uiteraard eeuwigdurende roem.

Toekomstige natuur rond Culemborg

Volgend jaar wordt er daadwerkelijk begonnen met de dijkverzwaring van de Lekdijken in onze omgeving. In tegenstelling tot vele oudere plannen - over dijkverzwaring werd al gesproken toen ik 23 jaar geleden in Culemborg kwam wonen - is er nu ruimte voor meer en betere natuur in het rivierengebied. Onlangs bracht de provincie Gelderland een rapport uit getiteld "Begrenzingsplan Rijn- en Waalwaterwaarden". Bij dit rapport zijn kaarten gevoegd die de vele plannen in beeld brengen.

Op verzoek van de redactie van ons clubblad wil ik een en ander hierover vertellen.

Op de kaarten worden 3 verschillende gebieden onderscheiden, nl. beheersgebied, reservaatsgebied en natuurontwikkelingsgebied.

Onder beheersgebied wordt verstaan, en gebied waar door de boeren zelf landbouw wordt bedreven, waarbij sterk rekening wordt gehouden met de belangen van de natuur. De boer sluit een zgn. Beheersovereenkomst af en hiervoor ontvangt hij een vergoeding. De hoogte van deze vergoeding houdt verband met de mate waarin de natuur ontzien c.q. bevorderd wordt.

Reservaatsgebied wil zeggen terreinen die door natuur behorende instanties beschermd en beheerd worden.

Onder natuur behorende instanties verstaat men het Staatsbosbeheer (SBB), het Geldersch Landschap (G.L.) en de Vereniging Natuurmonumenten (N.M.) Natuurontwikkelingsgebied wil zeggen dat er in die gebieden allerlei werkzaamheden verricht worden die voorwaarden scheppen voor het ontstaan van een meer gevarieerde natuur ter plaatse. Met name wil men door natuurontwikkeling natuurlijke processen een kans geven. Bij natuurontwikkeling moet men denken aan het graven van geulen, het afgraven van kleipakketten, graven van poelen, enz. Na al het gegraveerd wordt er niet meer in de natuur ingegrepen. Meestal worden er primitieve paarden- en runderrassen in het gebied losgelaten, die met hun gegraas en geknabbel het gebied open en gevarieerd moeten houden.

Ik zal nu voor de uiterwaarden ten zuiden van de Lek vanaf fort Everdingen in het westen tot de rivierkruising in het oosten, nagaan welke status zij op papier gekregen hebben. Voor de duidelijkheid wil ik hier nog aan toevoegen dat deze uiterwaarden binnen drie gemeenten vallen, nl. Culemborg, Buren en Maurik. De hele uiterwaard tussen fort Everdingen en de spoorlijn is aangewezen als natuurontwikkelingsgebied. Op het ogenblik bestaan er al kaarten waarop te zien is hoe het gebied er na de dijkverzwaring uit zal komen te zien. De Goilberdingervaard tussen het fort Everdingen en fort Werk aan het Spoel zal een moerasgebied met een grote oeverlengte worden uitgegraven. Ten oosten van het laatstgenoemde fort in de zgn.

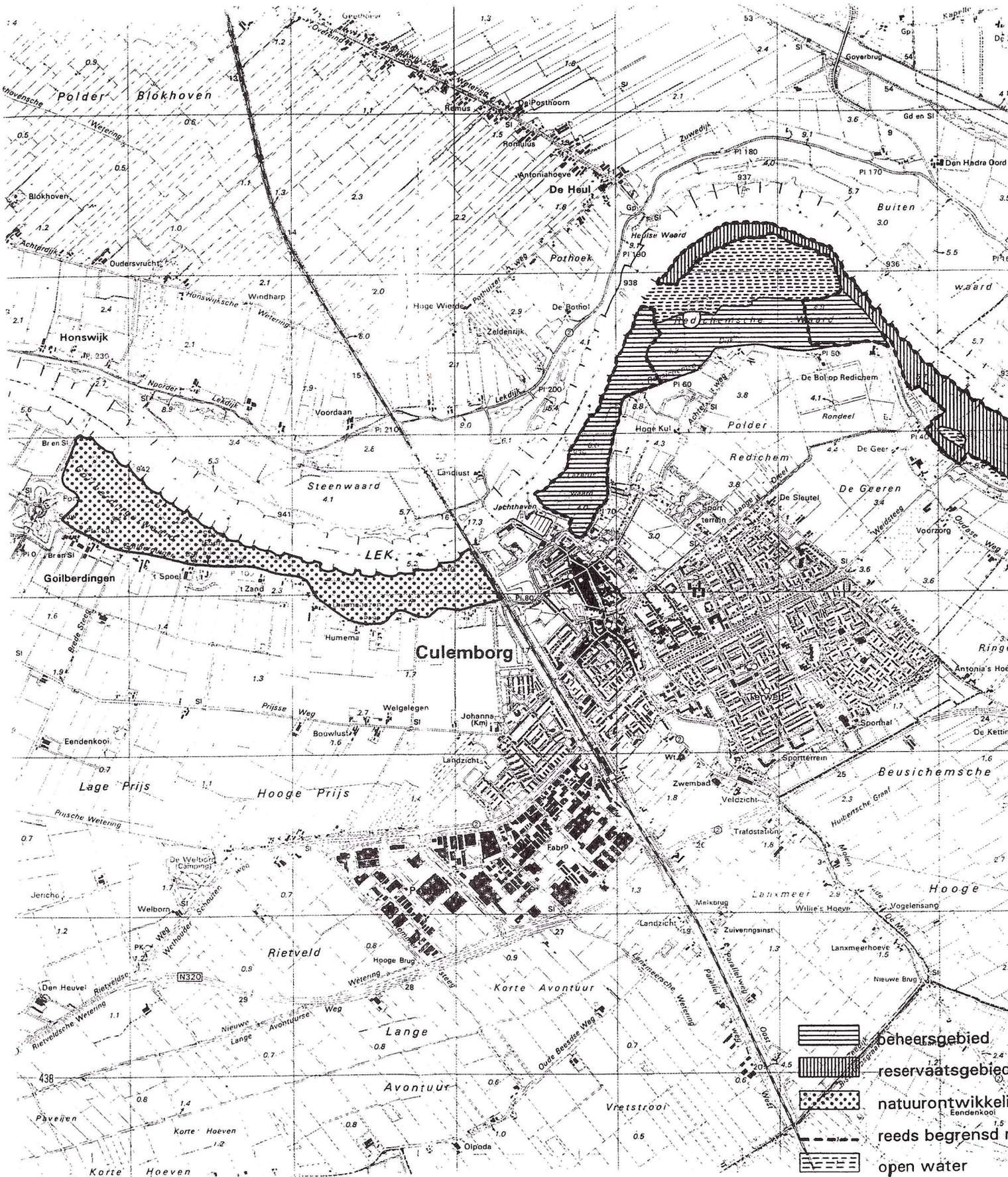
Baarsemwaard zullen twee strangen worden gegraven. Deze strangen komen in open verbinding met de rivier te staan. Ter hoogte van het pomphuisje wordt er een opening in de zomerkade gemaakt.

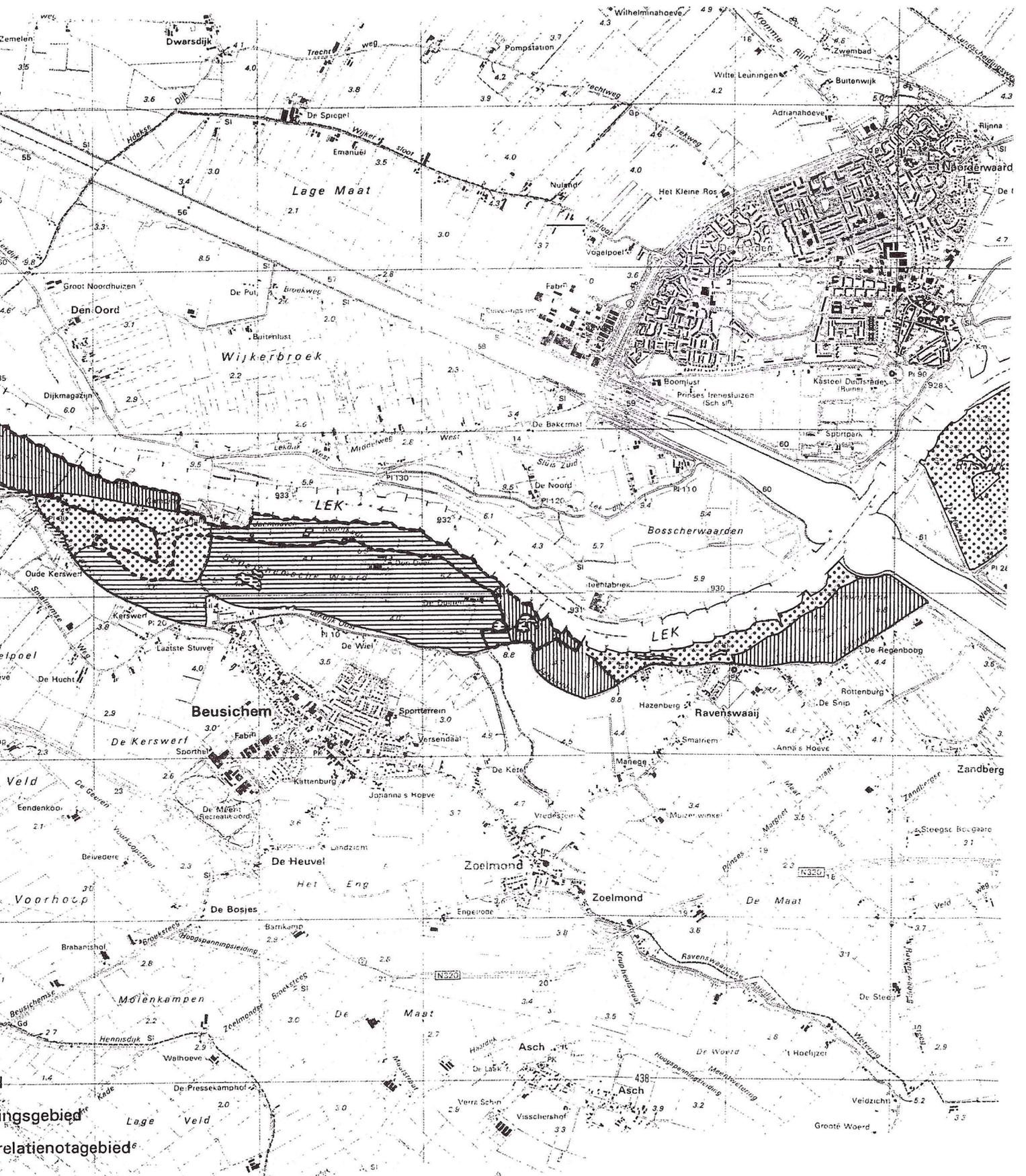
Verder naar het oosten gaande komen we het eerste bij de Lazaruswaard. Dit is aangewezen als beheersgebied. Hetzelfde geldt ook voor de Redichemse Waard, uitgezonderd de landtong tussen de plas en de rivier. Deze landtong gaat deel uitmaken van een reservaatsgebied, dat zich oostwaarts uitstrekt tot de veerstoep van het Beusichemse Veer. Staatsbosbeheer heeft hier reeds enkele stukjes in bezit. Deze stukjes worden bij het geplande reservaat gevoegd, waarna het hele reservaat aan het Geldersch Landschap zal worden overgedragen. Aansluitend aan dit reservaat is ook nog een natuurontwikkelingsgebied voorzien. Het bedijkte gedeelte van de uiterwaard tussen de Kerswerf en de Veerweg in Beusichem is weer beheersgebied. Het bekende moerasje en de strook wilgen aan de dijkvoet komen dus binnen dit beheersgebied te liggen. De Beusichemse Waard ten oosten van de Veerweg wordt ook beheersgebied. Hier ligt o.a. de bekende boerderij "de Duinen" waar de N.V.W.C.-ers reeds jarenlang de knotwilgen onderhouden. Vanaf "de Duinen" tot aan de rivierkruising is er weer sprake van reservaatgebied met natuurontwikkeling in de uiterwaard bij Ravenswaay.

Op de bijgevoegde kaarten kan men zien dat ook verder stroomopwaarts diverse gebieden zijn ingetekend. Voor wat betreft de uiterwaarden van de Nederrijn loopt de kaart tot en met Meinerswijk bij Arnhem. Aan de noordoever van de Nederrijn en Lek zijn geen gebieden ingetekend. De provincies Gelderland en Utrecht werken nog aan een begrenzingsplan voor deze gebieden.

Ook zijn er diverse gebieden langs de Waal begrensd. Hiertoe moet echter nog een ander plan, nl. Fort St. Andries gerekend worden. Hierbinnen liggen bekende natuurgebieden zoals de Rijswaard bij Neerijnen, de Kil van Hurwenen, de Heesseltse Uiterwaarden, Passewaay, enz.

Het gebied tussen Arnhem, Nijmegen en de Duitse grens wordt weer door een ander plan bestreken, nl. Het plan Gelderse Poort.

BEGREINZINGEN PLAN BINNENDIJKS RIVIERENGEBIED

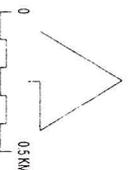

Kaart 2

- LEGENDA**
- RESERVAATSGEBIED
 - BEHEERSGEBIED
 - NATUURONTWIKKELINGSGEBIED
 - BOS EN NATUUR
 - NATUURBESCHERMINGS ORGANISATIES
 - ZOEKGEBIED BEHEERSOVEREENKOMST

provincie
GELDERLAND

DIENST MW
Afdeling GEO/RV
Auteur Alard v Wijk
Datum 10-02-1997

Door alle aandacht die de laatste tijd naar het stroomgebied van de grote rivieren uitgaat, zou men kunnen denken dat er binnendijks helemaal niets gebeurt aan natuurontwikkeling en reservaatvorming. Welnu, in vergelijking met het buitendijkse gebied gebeurt er inderdaad niet zo heel veel. Voor wat betreft Culemborg en omgeving springt allereerst het reservaat "de Regulieren" eruit. Dit reservaat zal met 150 ha. worden uitgebreid. Deze uitbreidingen liggen ten westen van de spoorlijn. Het eerste gedeelte betreft een gebied van 76 ha. natuurontwikkelingsgebied. Hierin is de grote hakgriend *Vretstrooi* opgenomen. Het tweede gedeelte ligt ten zuiden van de Zeedijk en wordt verder nog begrensd door de spoorlijn, de Oude Hoevenseweg en de Bisschopsgraaf. De oplettende kaartlezer zal hierbij opmerken dat "de Regulieren" dan tegen het landgoed "Mariënwaerd" komt te liggen. Aan de oostkant van de Regulieren krijgt dit reservaat nog een klein aantal hectaren erbij. De bedoeling hiervan is een verbinding te vormen met de afgraving "De Molenkampen" aan de Beusichemse Broeksteeg. Na beëindiging van de zandwinning moet dit gebied als natuurgebied worden ingericht. Voor wat betreft het Lingegebied kan nog worden vermeld dat de bedoeling is het hele stroomgebied van de Linge tussen Tiel en Gorinchem als reservaat en beheersgebied te beschermen.

Ook het gebied van de Nieuwe Zuider Lingedijk zal enigszins worden uitgebreid.

Opmerkelijk is het dat de natuurgebieden langs de Gelderse kant van de Diefdijk, w.o. "De Acquoyse Meer" niet op de kaart zijn ingetekend. In een paar kleine regeltjes staat vermeld dat er vooralsnog geen mogelijkheden gezien worden om de bestaande eigendommen van Staatsbosbeheer in dit gebied uit te breiden.

Tot slot wordt volgens het plan de mogelijkheid onderzocht om m.n. voor de weidevogels beheersovereenkomsten af te sluiten. Hiervoor wordt o.a. het weidegebied in de omgeving van de Oude Beesdse Weg aangemerkt.

Voor iedereen die meer wil weten over deze plannen liggen de hierna vermelde plannen ter inzage bij de bibliotheek in ons clubhuis "de Ketelvink".

- 1) Begrenzingsplan Fort St Andries (1997)
- 2) Beheers- en begrenzingenplan Ooypolder - Gelderse Poort (1995)
- 3) Begrenzingsplan Binnendijks Rivierengebied (1997)
- 4) Begrenzingsplan Rijn- en Waaluitwaarden (1997)

Leo van der Kooij.

Verslag libellen- en sprinkhanenexcursie op 23 augustus 1997

Op de zonnige zaterdagmorgen van 23 augustus rond een uur of tien vertrok een groepje in libellen en sprinkhanen geïnteresseerde Natuur- en Vogelwachters naar de Zump voor een excursie onder leiding van Annette van Berkel. Aangekomen bij de Zump liepen we eerst langs de zuidrand van het gebiedje waar op niet-excursiedagen de libellen zich makkelijk laten bekijken omdat ze rustend op de boombladeren zitten, in de vroege ochtend is het namelijk nog te koud om te vliegen. Op deze zaterdag echter had het merendeel van de gevleugelde insecten het plan opgevat zich al vroeg in het luchtruim te begeven.

Na enige tijd ontdekten we toch libellen die dachten even een vliegpauze te kunnen nemen maar nu waarschijnlijk de schrik van hun leven kregen toen en net in de vorm van een groot uitgevallen puntmuts over hen heen geslagen werd. De zo gevangen libel werd vastgehouden aan de samengevouwen vleugels (let op: dit mag alleen bij de wat oudere libel!) en met een grasspriet als aanwijsstokje vertelde Annette allerlei interessante bijzonderheden en details over bouw en leefwijze van het beestje.

Waargenomen soorten:

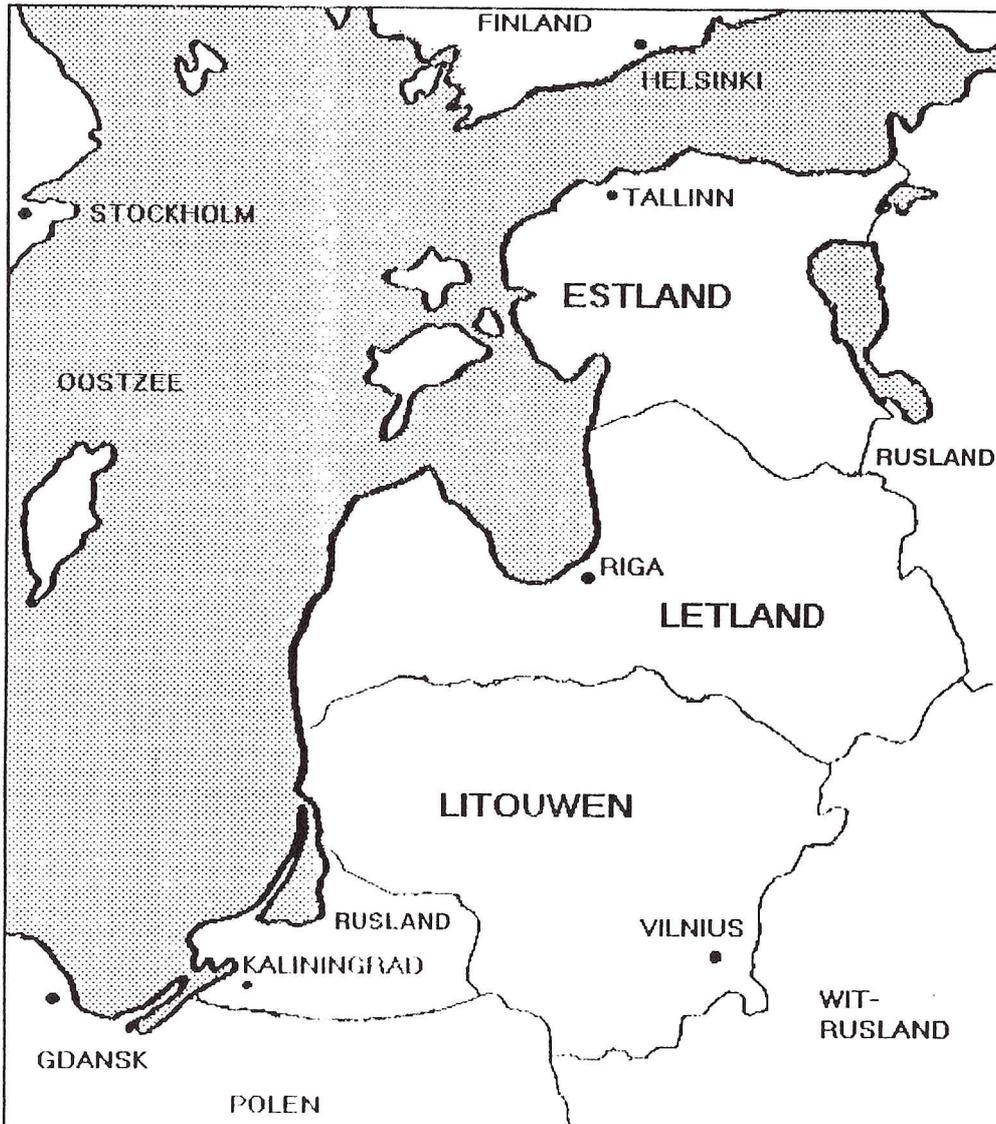
houtpantserjuffer, paardenbijter, de steenrode en bloedrode heidelibel en de bruine en blauwe glazenmaker.

De jongste deelnemer aan de excursie maakte zich zeer verdienstelijk door een (zeer) grote groene sprinkhaan te ontdekken zodat aan deze diersoort ook wat aandacht werd gegeven.

Helaas begon na ongeveer anderhalf uur de lucht te betrekken en spoedig vielen de eerste druppels zodat er helaas iets te vroeg een einde aan deze leuke en leerzame excursie kwam. Een tip voor de mensen die zich voornemen aan de volgende excursie deel te nemen: neem een 8 x 23 kijkertjes en een loep mee!

Literatuur: Veldgids libellen K.N.N.V. uitgeverij veldgids nr. 9, 1997 (prijs f 42,95 te bestellen bij Annette)

Een natuurreis naar Estland, een reis in ruimte en tijd
deel 2

Veel te vroeg kwam er dus een einde aan een onvergetelijk verblijf aan de Matsalu-baai. Wat zou Estland ons nog meer te bieden hebben?

Dat was nog heel veel zoals uit het volgende zal blijken.

Op weg naar ons volgende verblijf in een hotel aan de kust ten zuiden van Pärnu maakten we allereerst een stop in Puhtulaid.

Dit is een voormalig eiland, dat in de vorige eeuw door een dam met het vasteland is verbonden. Het gebied steekt nu als een schiereiland in zee uit. Hier is een botanisch-zoologisch reservaat met een onderzoekstation gevestigd. Dit station is idyllisch gelegen in een groot oud loofbos vlak bij de kust aan de zuidpunt van het schiereiland.

Het loofbos bestaat uit eiken, linden, essen en esdoorns. Sommige bomen zijn al 500 jaar oud, zodat het bos de indruk van een oerwoud maakt. In het voorjaar is de bosbodem rijk begroeid met o.a. daslook, sleutelbloem, voorjaarslathyrus en bosanemoon. De kust bestaat uit zand en stenen. Een opmerkelijke plant die we hier aantreffen was de zeekool. De grote gekroesde bladeren van deze eetbare plant waren donker paarsgroen van kleur. Op en rond de talrijke rotseilandjes waren meeuwen, sterns en allerlei soorten eenden te zien, w.o. eidereenden. Er stond ook een nogal roestige uitkijktoren vanwaar de kust en de eilandjes goed te overzien waren. In de trekperiodes in voor- en najaar worden van hieruit door studenten vogeltrektellingen gedaan. Duikers, ganzen en eenden zoals ijs-, grote

zee- en zee-eenden, rot- en brandganzen trekken hier massaal langs. Toen ik hier was, was de trek al weer voorbij, maar de wandeling door het bos maakte veel goed.

Het was zonnig en helder fris voorjaarsweer en de zonnestralen bereikten nauwelijks gehinderd door het prille voorjaarsgroen de bosbodem. De aanwezige bodemflora stond in volle bloei. Een bijzondere plant die we hier aantreffen was de eenbes. Een opvallende plant, die hier veel groeide was de voorjaarslathyrus. Deze lathyrussoort heeft geen ranken aan de bladeren zoals de meeste andere lathyrussoorten. De roodpurperen bloemen zitten met 3 tot 10 exemplaren in lange opstaande trosjes gerangschikt. Het bos bleek zeer rijk aan zangvogels. O.a. telden wij hier grauwe en bonte

vliegenvanger, tijftjaf, noordse nachtegaal, zanglijster, roodmus, zwartkop, fluter, kramsvogel, vink en appelvink.

Gezien de ouderdom van het bos en de vele aftakelende bomen zou je hier veel spechten verwachten. Maar òf ze waren er niet òf ze hielden zich koest. Alleen de draaihals liet zich duidelijk horen. Hier en daar stonden tussen de loofbomen enkele fijnsparren. De aanwezigheid van deze naaldbomen verklaarde een ontmoeting met enkele kruisbekken.

Het 3600 ha. grote natuurreservaat had echter nog meer in petto. Er waren zandige plekken begroeid met een struweel van jeneverbessen en sleedoorn en een gebied met zgn. boomweiden. Dit laatste biotoop is een oud cultuurlandschap, waar schapen en koeien grazen. Er staan veel bomen en hazelaarstruiken. De boeren hielden deze bomen bewust in stand vanuit de gedachte dat de bladeren die in de herfst vallen, het grasland bemesten. Het doet sterk denken aan het soort open bosland zoals dat wordt nagestreefd door natuur beherende instanties, waarbij extensieve begrazing met runderen en paarden toegepast wordt.

De kalkrijke bodem zorgt hier voor een rijkdom aan orchideeën. Voor de toptijd van deze planten waren we te vroeg. Hier en daar op wat luwe zonnige plekken stonden soldaatjesorchissen in bloei.

Van de zon profiteerden ook enkele adders en ring-slangen, die hier algemeen voorkomen. Ze lagen zich het en der heerlijk opgerold in de zon te koesteren. Tot grote schrik van onze chauffeur kreeg ik tussen de rotsblokken van de dam een ringslang te pakken. Nadat dit prachtige dier uitgebreid gefotografeerd was, kon het weer rustig tussen de rotsblokken wegkruipen. Laat in de middag werd er nog een bezoek gebracht aan het stadje Pärnu. Dit is een aardig plaatsje aan de kust met veel traditionele houten huizen.

Er ligt hier ook een zandstrand en vanouds is Pärnu het Zandvoort van Estland. Wat betreft de sfeer van het strandleven en de architectuur van hotels en wandelpromenaden lijkt de tijd hier sinds de dertiger jaren stil gestaan te hebben. Na een diner in een restaurant ging onze groep op weg naar onze volgende pleisterplaats, hotel Lapanina aan de kust nabij het plaatsje Kabli.

Inmiddels waren we een aardig eind naar het zuiden opgeschoven, want Kabli ligt op slechts 15 km. van de grens met Letland. Het hotel bleek gevestigd in een voormalig kinderkoloniehuis uit de Sowjettijd. Een laag bakstenen gebouw herbergde de eetzaal, centrale keuken, speelruimten, directiekamers e.d.

De slaapkamers lagen in diverse bijgebouwen die via

lange overdekte gangen met het hoofdgebouw in verbinding stonden. Onze kleine groep had al deze ruimte vrijwel voor zichzelf alleen. Gezelligheid was dus ver te zoeken, maar alles functioneerde net voldoende om een weinig eisende natuurtoerist onderdak en maaltijden te kunnen bieden.

Zoals reeds vermeld lag het hotel vlak aan zee tussen oude dennebomen in een rustige omgeving. In de directe omgeving bleek een veelheid van vogels voor te komen. Er waren nachtzwaluwen, kleine plevieren, grote karekieten, paapjes, bosrietzangers, rietzangers en diverse meeuwen (5 soorten) en sterns (4 soorten). Van hieruit maakten wij verschillende excursies. Een ervan was naar het natuurreservaat Nigula. Zelf vond ik dit een van de hoogtepunten van deze natuurreis. Het reservaat bestaat voor het grootste deel uit een uitgestrekt hoogveengebied. Het is toegankelijk gemaakt door een smal pad van houten plankieren. Dit pad van enkele kilometers lengte voert door het veen langs en door diverse veenplassen en door een geïsoleerd liggend bosgebied.

Dit bosgebied was echt een bijzonderheid. Midden in het veengebied liggen enkele zgn. minerale eilanden. De bodem hier is rijker aan voedingsstoffen dan de omgeving. Hier heeft zich een weelderig, vochtig bos ontwikkeld. Het is een echt oerbos met essen, elzen, eiken en hier en daar fijnsparren. In het veengebied liggen diverse van deze beboste minerale eilanden die allemaal een iets verschillend karakter hebben. Door de eeuwenlange veenvorming ligt het veengebied meters hoger dan de boseilanden. De plantengroei van het veen bestaat uit struikheide, moerasrozemarijn (*Ledum palustre*), lavendelheide en kruipbraam (*Rubus chamaemorus*).

Op sommige plekken staan kleine denne- en berkeboompjes. Hoewel deze boompjes niet hoger zijn dan een paar meter en een stamomvang van een centimeter of 10 hebben, zijn ze vaak meer dan 100 jaar oud. Het bewijst hoe arm aan mineralen het veen is. Op wat nattere plekken groeit zonnedauw, veenbes, eenarig wollegras en witte snavelbies. Wateraardbei en waterdrieblad groeit aan de randen van enkele poelen. Een poel aan de rand van het boseiland was bijna helemaal dichtgegroeid met slangewortel. Helaas was het weer niet geweldig tijdens onze excursie. De lucht was grijs en af en toe daalde een kille motregen op ons neer. Dat betekende dat de ons beloofde roofvogels die vaak zeilend op de thermiek boven het veen worden waargenomen, het lieten afweten.

Vanaf het plankierpad en de beide houten uitzichttorens konden we hier en daar nog wel wat vogels

Kraanvogels op een akker

waarnemen, zoals kraanvogel, wulp, goudplevier, bosruiter en klapekster. In het bos hielden de zangvogels zich ook rustiger dan gebruikelijk. Het vochtige donkere weer droeg belangrijk bij aan de sfeer van een donker geheimzinnig oerwoud. Een van de merkwaardigste planten op de bosbodem is de grote schubwortel. Dit is een ondergrondse wortelparasiet die zijn aanwezigheid alleen verradert als hij gaat bloeien. De bleekroze bloemen zitten dicht op elkaar aan een tros die aan het uiteinde krom gebogen is. Deze bijzondere plant was hier algemeen. Onze gids wees ons op de prooiresten van een wolf. Aan de rand van een poel lagen haren en botten van een ree als een stille maar toch sprekende getuige van de aanwezigheid van dit schuwe roofdier. Later op de middag maakten we onder betere weersomstandigheden nog een wandeling

door een duin-gebied met daarachter een uitgestrekt veenmoeras. Nu zagen we wel enkele zwevende roofvogels zoals schreeuw- en zeearend.

De volgende dag bezochten we eerst een kustmoeras. Hier lagen uitgestrekte rietvelden en een groot aantal viskweekvijvers. De vogelstand was hier heel rijk met veel eenden, zwanen en andere watervogels en talrijke grote en kleine karekieten, rietzangers en sprinkhaanrietzangers. Ook een groepje baardmannen werd waargenomen en waar baardmannen in het riet zitten is ook de snor te verwachten. En ja ook deze geheimzinnige rietzanger met zijn snorrend geluid liet zich horen. Van hier reden wij verder van de kust het binnenland in.

Ons doel was het nationaal park Soomaa.

Dit nationaal park bestaat als zodanig pas sinds 1993.

Het is een gebied van bijna 40.000 ha., bestaande uit vier uitgestrekte veengebieden die door kleine rivieren van elkaar gescheiden zijn. De stroomdalen van deze wateren zijn rijk aan bos. Hier en daar zijn enkele gehuchten van houten boerderijen omgeven door natte weilanden. Twee met steenslag verharde wegen doorkruisen dit gebied, waar slechts een honderdtal mensen wonen. Hier verbleven wij in een groot houten huis aan de rand van het nationale park. De eigenaar heeft hier een centrum voor ecotoerisme opgericht. Je kan er kano's huren om excursies onder leiding door het veen maken. Het was er eenvoudig maar wel gezellig. Met z'n allen aan een geïmproviseerde tafel in de huiskamer genietend van eenvoudige doch voedzame, smakelijke maaltijden.

We maakten o.a. een kanotocht over een rivier, hetgeen enkelen van ons toch wat opbrak en een van ons een nat pak kostte.

De natuurrijkdom was ook hier weer overvloedig. Naast vele soorten die we al eerder hadden waargenomen, maakten we hier kennis met de krekelzanger, struikrietzanger, kwartelkoning (talrijk!), water- en houtsnip. Gezien de vele afgeknaagde boomstammen moeten bevers hier talrijk voorkomen, maar helaas lieten ze zich niet zien. Na een overnachting, voor enkelen van ons op geïmproviseerde bedden op zolder, maar met gebruik van sauna, gingen we op weg naar het zuidoosten van het land. Hier is het landschap heel anders. Het is er heuvelachtig met bossen, velden, meren en riviertjes.

We logeerden hier in hotel Relvo, een eenvoudig hotel dat zo'n 40 km. ten zuiden van de stad Tartu ligt. Tartu is de tweede stad van het land. Het heeft een universiteit en nogal wat industrie. In de stad kregen wij een rondleiding langs de historische universiteitsgebouwen en enkele andere monumentale gebouwen. Het verval was ook hier schrikbarend.

Vlak ten noorden van deze stad stroomt de rivier Emajaõgi. Deze brede rivier wordt omgeven door uitgestrekte natte weilanden. Dit is het domein van de poelsnip. Deze zeldzame steltloper heeft een heel bijzonder gedrag. In het voorjaar verzamelen de mannetjes zich op baltsplaatsen en houden daar schijngevechten. De vrouwtjes komen daar naar toe, laten zich bevruchten door het mannetje van hun keuze en trekken zich dan terug om ergens tussen de gras- en zeggepollen te nestelen en de jongen groot te brengen. Een dergelijk gedrag vinden we o.a. ook bij de kemp-hanen en de korhoenders. Onze gids wist een baltsplaats die vanaf de grote weg Tartu-Tallinn makkelijk te bereiken was. Tegen de schemering is het baltsen op zijn hoogtepunt, dus togen wij hier 's avonds heen om deze zeldzame gebeurtenis waar te nemen. Stelt u zich een groepje met kijkers en telescopen toegeruste mensen voor die langzaam over een groot stuk onaan-

Poelsnip, een karakteristieke vogel van overstromingsweiden

zienlijk weiland schuifelen, waar "het" zal plaatsvinden. Ja daar springt een bruine vogel ongeveer een halve meter boven het gras uit en er is een vreemd knisperend geluid te horen. Naarmate de avond vordert wordt het steeds drukker. Minstens 10 à 15 vogels zijn druk aan het springen en knisperen. Razendsnel rennen zij heen en weer door het gras. Er is nog licht genoeg om te zien wat er gebeurt. Soms is te zien hoe de snip zo'n merkwaardig geluid produceert. Hij blaast zich op als een doffer, werpt zijn kop achterover en laat zich leeglopen, terwijl hij zijn lange snavel snel open en dicht klappert.

Dit is iets wat nog maar weinig vogelaars zullen hebben meegemaakt. Wij bleven dan ook kijken tot het te donker werd om nog wat te kunnen zien. Terwijl achter ons het geknisper van geen ophouden wist, liepen we onder de vallende schemering terug naar het wachtende busje. Nog twee bijzondere waarnemingen wil ik vermelden. De eerste was een oeraluil, die zich uitgebreid liet bekijken in een boom aan de bosrand bij het zomerhuisje van onze Estlandse gids Rein Kuresoo.

Wat een prachtige vogel; een grijsbruine, donkerogige vergrote uitgave van de bosuil. Voorts nog een witrugspecht, die echter enkele van ons te vlug af was. Deze vogel vertoonde zich in een bos langs de Ahja rivier. Hier ligt het reservaat Taevaskoja. De rivier slingert zich hier door heuvels van zandsteen. Plaatselijk zijn er steile wanden ontstaan, waarin oeverzwaluwen hun holen graven. De ijsvogel moet hier ook voorkomen, maar die hebben we helaas gemist. Wel zagen we een grote gele kwikstaart. Voor Estland is deze vogel een grote zeldzaamheid, waarvan het bestand op hoogstens 5 paar wordt geschat. Verder komen er in dit bos o.a. veel sijsjes en kleine vliegenvangers voor, waarvan we enkele exemplaren waargenomen hebben.

Met deze excursie was een einde gekomen aan een schitterende 10-daagse natuurreis naar een weinig bekend, maar heel boeiend land. Komend jaar zal ik een korte lezing met dia's houden over deze reis. De precieze datum zal in een convo bekend worden gemaakt.

Leo van der Kooij.

Oeraluil, een van de algemeenste uilen in Estland

To see or not to see
Verslag van de vogelexcursie op 20 september 1997

To see or not to see, that is the question. Soms ziet u een zeldzame vogel. Soms ziet u een zeldzame vogel niet. Ook tijdens een vogelexcursie van de N.V.C.W. kan u iets dergelijks overkomen. Staat u mij toe u hiervan in het onderliggende verslag een aantal voorbeelden te geven. We schrijven zaterdag 20 september 1997. Laten wij ons in alle vroegte verplaatsen naar een straat in Culemborg...

Op weg naar het avontuur

We staan voor het clubgebouw van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg, een vereniging waarvan ik mij sinds kort lid mag noemen. 9 personen staan klaar om zich in twee auto's te wringen voor een avontuur, waarvan niemand op dat moment ten volle de consequenties kan overzien. Zij zullen afreizen naar de Hondsbosse Zeewering, om daar te gaan kijken, wat voor fraais er allemaal voorbij komt vliegen. Even was het nog de vraag of het wel door kon gaan, want kennelijk zijn vogelaars geen overtuigde autobezitters: to sea or not to sea, that was the question (verder zal ik mij tot Nederlands beperken). Bij de N.V.W.C. komt dit zelden voor, naar men mij zei. Een bewering die voor mij niet licht te geloven is, daar dit mijn tweede excursie met de N.V.W.C. is en ook de tweede met een autotekort. Maar dit terzijde.

Rotweer?

Inmiddels zijn wij namelijk bij de zeewering aangeland, waar wij onze post in de trektelpost gaan bezetten. Links en rechts wordt er wat gemopperd over het slechte weer (warm, zonnetje en zwakke oostenwind). Zo worden te weinig zeldzaamheden naar onze kusten geblazen. Het zicht is echter uitmuntend en onze twee excursieleiders Louis en Gerben hebben snel de telescopen opgesteld om niets van al het moois te missen. Enkele autochtone vogelaars hebben reeds enkele kleine jagers waargenomen. Dat belooft wat.

De eerste!

Na wat Steenlopers, Kleine Mantelmeeuwen, Grote Sterns, Visdiefjes, een jonge Jan van Gent, Boerenzwaluwen, Graspiepers, een Torenavalk, Eidereenden in de verte en Scholeksters, worden wij de eerste Kleine Jager gewaar (de opletende lezer heeft reeds opgemerkt dat er zich in de opsomming ook enkele zeldzaamheden bevinden. Overal bij stilstaan zou ons artikel echter onleesbaar lang maken). Het subtiele verschil tussen de Kleine en Middelste Jager ontgaat mij, maar het plezier is er niet minder om.

Commotie

Na ochtendsessie begeven wij ons naar het terras aan zee voor koffie en taart. De verschillende vogelgidsjes en hun drukken zijn snel onderwerp van een polemiek over welke de beste is. Ondanks deze schermutselingen let ik scherp op, want ik denk een Zeldzaamheid te zien. Hoewel de commotie die ik veroorzaak eerst voor niets lijkt (Mantelmeeuw?), blijkt er toch echt een Middelste Jager voorbij te vliegen. Hij haalt acrobatische toeren voor ons uit, om zijn kleptoparasitaire aard te bewijzen en gaat wild achter een meeuw aan. Nu wordt het verschil met de Kleine Jager mij ineens zonneklaar: deze is groter. Vanuit onze comfortabele positie op het terras nemen wij nog het een en ander waar (waaronder enkele Huismussen en een Kleine Jager).

Snelheid

Wij besluiten verderop langs de zeewering post te vatten, bij enkele zilte plassen binnendijks. Onderweg brengt een zwerm ligfietsers ons het begrip snelheid bij; een open dag van Twigt Ligfietsen uit Bergen aan Zee. Daarna fopt een Kanoet ons door op een vreemde plek op een Bosruiter te lijken. Bij de plassen is van alles te zien. Een greep uit het assortiment: Kievit, Scholekster, Watersnip, Rosse Grutto, nog een Kanoet, Zwarte Ruiter, Tureluur, Bergeend, Smient, Pijlstaart, Slobeend, Kluut, een Sperwer, enz. (dat enz. betekent dat er wel meer zat, maar dat mij helaas ontschoten is wat). Aan de andere kant van de dijk is ook nog het een en ander te zien, waaronder een Zwarte Zee-eend (waarschijnlijk het beest met op één na, de meeste e's achter elkaar. Op nummer 1 staat nog altijd het Maas-trichtse Peeeeeeeeeeeeeeeeerd).

Genaturaliseerd

Op aanraden van een plaatselijke vogelaar, rijden wij met de auto's een stukje verder, om een troep ganzen te zien. Het blijkt om een troep Grauwe Ganzen met enkele genaturaliseerde (eigenlijk meer ge-onnaturaliseerde) Canadese en Indische Ganzen.

Niet gezien

Aan het eind van de middag rijden we nog even naar de pier bij IJmuiden, waar wij weer een keur aan vogels zien. Hiervan heb ik de Bonte Strandloper en de Drieteenstrandloper nog niet genoemd. Helaas moeten we halverwege de pier terugkeren om de terugreis te aanvaarden. Maar dan gebeurt er bijna het ergste dat de ware vogelaar kan overkomen: een zeldzaamheid niet zien. Bijna bij de auto's terug gekomen, spreken wij enkele vogelaars, die vertellen dat er aan de kop van de pier een Kuifaalscholver zit. Hadden wij dat maar niet geweten! De Grauwe Franjepoot die in de plas bij de parkeerplaats zit, maakt wel wat goed, maar de beslissing om niet weer de pier op te gaan valt ons niet licht.

Uitzonderlijke genoegens

Zo komt er dan toch een echt einde aan deze dag. Ondanks de kleine tegenslag, kijken wij toch met overwegend positieve gevoelens terug op een geslaagde excursie. En ondanks het weer toch veel bijzonders. Deze excursie, die een nieuwe opzet blijkt te hebben, verschaft ons uitzonderlijke genoegens. Daarom mag ik denk ik, wel namens alle deelnemers de beide excursieleiders feliciteren met hun bijzonder geslaagde opzet, en danken voor deze aangename dag. Omdat wij het zo leuk vonden, mogen jullie het overdoen!

Jan Dirk Buizer.

JEUGDRUBRIEK

Hallo
jeugdleden....

Steeds leger worden de bomen, bij velen zijn de blaadjes er al helemaal af. Heerlijk om nu in de bossen te lopen, lekker met je voeten door de bladeren schuifelen die in een dik pak op de paden liggen.

Naast de lege bomen zijn er struiken die volop hun pracht tonen. Een ervan is de vuurdoorn, je kent hem vast wel, heeft uitstaande stekels waar je je lelijk aan kunt prikken en momenteel rode of oranje bessen.

Is rood in de natuur een kleur die vaak afschrikt, bij deze struik is dat echter niet het geval. De vuurdoorn heeft juist een aantrekkingskracht bij lijsters.

Zegt het woord lijster je niets, niet getreurd, het is de familienaam van een grote groep vogels, waarvan je er vast wel enkele kent. Merel, zanglijster, koperwiek, kramsvogel, beflijster en grote lijster.

Merel

Gitzwart pak, oranje snavel en veel geroep in het najaar is typerend voor de merelmannen. Herfstbladeren worden aan de kant gesmeten als ze op zoek zijn naar wormen en andere lekkernijen. Het geritsel tussen de bladeren verradt hun aanwezigheid. De vrouwtjes zijn bruin van kleur en vallen wat minder op.

Zanglijster

Niet alleen in het bos maar ook in tuinen en parken schalt de zanglijster zijn uitbundig en melodieuze lied de wereld in. Meestal eten ze wormen maar als het te droog wordt om deze uit de grond te halen gaan ze over op slakken. Om de huisjes te kraken hebben ze een trucje bedacht. Ze slaan ze kapot op een steen en na verloop van tijd liggen er zo een heleboel slakkehuizen bij elkaar rondom de steen. Zoiets noemt men een smidse.

Koperwiek

De oranje flanken en ondervleugel hebben de koperwiek zijn naam bezorgd. Ze komen uitsluitend naar ons land om te overwinteren, daarna gaan ze allemaal weer terug naar Scandinavië om te nestelen en jongen groot te brengen. De vuurdoornbessen zijn erg in trek bij koperwieken.

Kramsvogel

Het luidruchtige 'tjak tsak'-geluid hoor je meestal eerst, voordat je deze forse lijster in groepjes ziet langs vliegen. Als het stevig gaat winteren ploffen ze soms neer in je achtertuin waar ze aanvallen op de voedselplaats. Soms eten ze heel veel bessen van de duindoorn (een broertje van de vuurdoornstruik). Deze gaan gisten waardoor ze dronken worden, ze zijn dan een makkelijke prooi voor de sperwers die zo'n duindoornbessen etende groep goed in de gaten houden. De kramsvogel broedt sinds kort ook in Nederland en als je toevallig dicht bij het nest komt spuiten ze je onder met vogelpoep.

Grote lijster

De grote lijster is inderdaad ook de grootste maar ook de schuwste lijster, zodat je hem maar moeilijk rustig kunt bekijken. Als ze ontdekt worden vliegen ze met een grote zwaai omhoog om een paar kilometer verderop weer neer te strijken.

Ze nestelen meestal hoog in de boom, in een mik, een plaats waar de boom zich vertakt. De alarmkreet is een harde droge ratel en ze zijn zeker niet bang, want het is bekend dat ze zelfs grote roofvogels als buizerds op de vlucht jagen.

Beflijster

Om de beflijster te zien moet je een beetje geluk hebben, want veel meer dan enkele honderden trekken er in voor en najaar niet door. Ze trekken meestal 's nachts en we moeten het dus hebben van de groepjes die een paar dagen rond blijven hangen voor ze weer verder gaan. Je kunt ze in principe overal tegenkomen. De Waddeneilanden in september en april bieden de meeste kansen. De meeste beflijsters passeren Nederland in het voorjaar op hun terugreis naar Scandinavië. Als er dan ook nog een stevige noord/oosten wind staat zijn de kansen maximaal.

Wormen op het menu.

Op het menu van de merel staat de worm. Hij kan in Europa kiezen uit wel 35 soorten regenwormen. Van kleine van 2 centimeter tot grote van wel 30 centimeter. Dat merels van zoiets kronkeligs genieten weet je vast wel. Maar weet je ook dat zilvermeeuwen, reigers en zelfs steenuilen en buizers graag een wormpje lusten?

Een zilvermeeuw heeft een bijzondere manier om wormen te vangen. Heeft vast goed opgelet bij de merel want die doet het ook ongeveer zo. Zonder zijn lijf te bewegen trappelt hij met zijn poten op een vochtig stukje grond. De wormen reageren op het trillen van de grond, denken dat er een mol aankomt om hen op te eten en vluchten snel naar boven. Pech want daar wacht de zilvermeeuw met zijn forse bek.

Ook andere vogels als de houtsnip en verschillende reigers trappelen wormen naar boven. Kieviten doen het ook maar dan met een poot. Buizerds doen het weer anders. Meestal eten zij in het najaar wormen. Ze lopen dan als kippen door het gras. Buizerds vangen hun prooi met hun poten, maar wormen vangen ze met hun snavel wat niet altijd even makkelijk gaat.

Wormen weten dat hun leven bestaat uit oppassen om niet te worden opgegeten. Ze hebben in hun lange lijf een paar reuzezenuwen lopen, banden die veel groter en dikker zijn dan de normale zenuwen. Als er een seintje komt van ALARM dan kunnen ze met die zenuwen razendsnel inkrimpen en zich in hun gang terugtrekken.

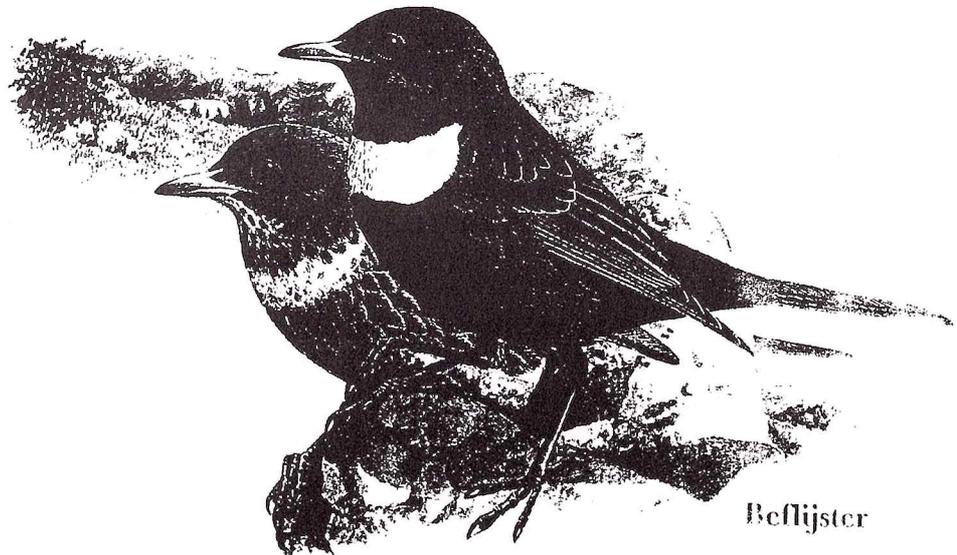
Je hoort soms mensen beweren dat eksters en kraaien alle jonge vogels opeten. Onderzoekers hebben dit nagekeken en wat blijkt dit soort vogels eet maar heel weinig vogeltjes maar juist heel veel wormen. Er zijn zelfs mensen die wormen lekker vinden!!!

Wormen zijn niet alleen nuttig voedsel voor vogels, ze zijn ook goede afvalverwerkers en grondploegers. Ze eten de aarde en verteren alle resten van planten en dieren die daar in zitten. Daarnaast zorgen ze ervoor dat door hun gangen de grond overal lucht krijgt. Onderzoekers hebben uitgezocht dat er in een halve hectare goede grond wel 3 miljoen regenwormen kunnen zitten.

Een worm lijkt wel een vies glibberig beest, maar we moeten blij zijn dat ze er zijn.

Heb je nog vragen, wil je wat vertellen, wat nodig, bel gerust.

Gerrie Monfils, de Limiet 5, 4131 NR Vianen.
tel./fax.: 0347 377638.

Beflijster

Kerkzolderonderzoek Culemborg, 11 september 1997

Bezocht door Annette van Berkel en Jan Dirk Buizer.

Behalve kerkzolders zijn er ook zolders van andere gebouwen onderzocht. In geen van de locaties zijn vleermuizen aangetroffen.

Onderzoek of bovenzoek?

Met de bibbers in de benen schuifel ik over de smalle houten loopplank, terwijl ik 15 meter onder mij op de kerkbanken kijk. Aan de zijkant van het houten gewelf doet Wim Kievit een luik open, waardoor we boven het gewelf van zijbeuken en dwarsschip kunnen komen. Annette en ik nemen beiden een kant om het gewelf van boven en het dak van onderen te inspecteren. Er is geen teken van leven. Alleen een paar keuteltjes en vlindervleugeltjes bewijzen dat hier vleermuizen zijn geweest.

Donker, warm en stil

Dit speelt zich af op 11 september, toen Annette van Berkel en ik enkele zolders van gebouwen in Culemborg onderzochten op de aanwezigheid van vleermuizen. Meer bovenzoek dan onderzoek dus. Zolders zijn donker, warm en rustig genoeg om hun jongen groot te brengen. Vooral grootoorvleermuizen gebruiken regelmatig zolders als zomerverblijfplaats. Dat komt goed uit, want met hun fluisterzachte sonar zijn ze met een bat-detector slecht waar te nemen. In de nazomer is de kans het grootst om ze op zolders ook werkelijk in levende lijve te zien. Daarom vinden kerkzolderonderzoeken meestal in september plaats. Als de vleermuizen zelf hun snor hebben gedrukt, verraden sporen nog altijd hun bezoek.

Keutels

Behalve kerkzolders bezochten we ook de zolders van enkele andere grote gebouwen. Deze bleken echter niet geschikt, de meeste waren te licht. Daar hoeven we in de toekomst niet meer heen. Ook in de kerken zagen we geen levende vleermuizen maar in beide Barbarakerken vonden we sporen. In de katholieke kerk ontdekten we één keutel. In de hervormde kerk lagen er meer: van laatvliegers (grote keutels) en van grootoorvleermuizen (kleine keutels). In de katholieke kerk en in de Zusterkapel lag echter zoveel duivenstront en andere troep, dat we vast wel een keuteltje over het hoofd hebben gezien. Ook nodigde de onderhoudstoestand hier niet bepaald uit tot het uithalen van halsbrekende toeren.

Vleugeltjes

Afgebeten vleugeltjes van de huismoeder in de hervormde kerk wijzen op de aanwezigheid van grootoorvleermuizen. Zij hebben een sonar waarmee ze insecten op blaadjes en muren kunnen horen zitten. Ook jagen ze in de schemer op het oog. Het zijn de enige vleermuizen die in hun slaappleatsen insecten vangen. De vleugels bijten ze af en laten ze vallen. Ook dagactieve vlinders worden daardoor gegeten door grootoren.

Overherfsteren

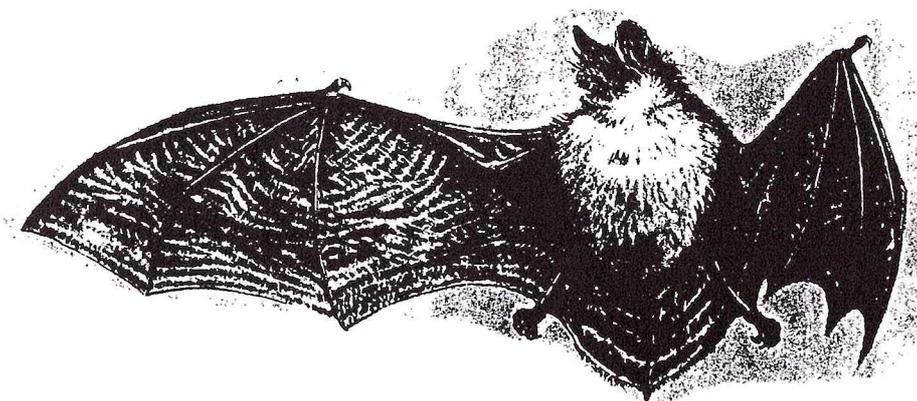
Vleugeltjes vonden we alleen van huismoeders, die vaak binnen zijn te vinden en daaraan hun naam danken. Deze vlinders overwinteren voornamelijk als rups en zijn 's winters niet in kerken te vinden. Maar we kwamen ook overwinterende vlinders tegen (en dat in september!) We zagen roesjes, dagpauwogen en kleine vossen met vleugels én lijf.

Op de kop

Volgend jaar hebben we weer een kans om angstaanjagende klimpartijen uit te halen. Mogelijk breiden we dan ons werkterrein uit naar Buren of Geldermalsen. Daar zijn vast zat vleermuizen die reikhalzend uitkijken naar onze visite. Misschien wordt dan een brandende vraag van mij beantwoord: hoe poept een vleermuis ondersteboven?

Jan Dirk Buizer.

Locatie	Geschiktheid	Resultaat
Grote of Barbarakerk, Grote kerkstraat.	Geschikt	Uitwerpselen van laatvliegers en (waarschijnlijk) grootoren. Enkele afgebeten vlindervleu- gels (huismoeder) Overwinterend: roesje, dag- pauwoog en kleine vos
Heilige Barbarakerk, Markt	Geschikt	Eén uitwerpsel
Pastorie R.K. Kerk Ridderstraat	Ongeschikt (Plat dak, te licht en in gebruik)	Geen vondsten
Zusterkapel Hogeschool Utrecht Ridderstraat	Geschikt, maar bijzonder krakkemikkig en dikke lagen vogelstront en dode vogels	Geen vondsten. Volgens con- ciërge hebben er in het verle- den wel vleermuizen gehang- en .
Zusterhuis Hogeschool Utrecht Ridderstraat	Ongeschikt (te licht en in ge- bruik)	Geen vondsten
Gymzaal Ridderstraat 184	Ongeschikt (te licht en in ge- bruik)	Geen vondsten
Stadhuis, Markt	Ongeschikt (te licht en in ge- bruik)	Geen vondsten
Binnenpoort	Waarschijnlijk ongeschikt (te licht)	Geen vondsten

Laatvlieger

Zoogdierenwerkgroep

In 1997 heeft deze werkgroep, waarvan de huidige samenstelling bestaat uit Breun Jansen, Joost Rink en ondergetekende, een tweetal inventarisaties uitgevoerd, t.w.:

- 1) kwantitatief reewildinventarisatie in De Regulieren te Tricht
- 2) kwalitatief zoogdieronderzoek in de Baarsenwaard in Culemborg

1) Reewildinventarisatie De Regulieren

De Regulieren werden in 1997 zo'n 30 keer bezocht met het accent op de maanden juli en augustus in verband met de paartijd van het reewild.

Vanaf 1987 wordt dit ca. 185 ha. Tellende komgrond-

reservaat van het Geldersch Landschap door de werkgroep jaarlijks geïnventariseerd. De resultaten in de jaren 1989-1997, waarbij de waargenomen reewildpopulatie in de zomer per geslacht vermeld zijn, geven het volgende beeld:

Jaar	Reebok	Reegeit	Smalree *)	Kalf	Totaal
1989	9	7	2	8	26
1990	8	9	2	13	32
1991	4	7	2	11	24
1992	6	5	1	4	16
1993	8	7	4	8	27
1994	7	6	6	6	25
1995	5	7	2	7	21
1996	6	8	2	13	29
1997	8	9	1	9	27

*) smalree = ree in het eerste levensjaar.

Uit dit overzicht blijkt o.a. dat het gemiddeld aantal waargenomen aantal reeën per jaar 25 bedraagt. De aangetroffen populatie is in harmonie met de grootte van het beschikbare leefgebied in de Regulieren.

Jacht vindt in dit reservaat niet plaats en is gezien het feit dat de bovengenoemde reewildpopulatie redelijk stabiel is, zeker niet gewenst, resp. noodzakelijk.

Naast ree, werd in 1997 het voorkomen van de volgende zoogdiersoorten in de Regulieren aan de hand van zichtwaarnemingen, uitwerpselen, prenten, slaap- en krabplaatsen vastgesteld:

- * vos
- * haas
- * egel
- * mol
- * veldmuis
- * rosse woelmuis
- * bosmuis
- * bosspitsmuis
- * muskusrat

Zeer bijzonder was de waarneming van een zwarte reebok die voornamelijk waar te nemen was in het deelgebied tussen de Platte Weg en de eendenkooi aan de spoorlijn.

Het zwarte reewild (melanistische vorm) heeft zijn ontstaansgebied in de Noordduitse Laagvlakte, bij Haste en Lüchow. Sinds het laatste decennium van de 19e eeuw kwam het melanistische ree naar onze streken.

Thans is het zwarte reewild gevestigd in o.a. de Veluwe, delen van Drente en Gelderland. Het voorkomen in de West-Betuwe was, zover mij bekend, niet eerder vastgesteld.

zwarte reebok, spitsers, in De Regulieren, 19 augustus 1997 (foto naar dia: Gerard van Ruiten)

2) Zoogdieronderzoek in de Baarsemwaard

In dit natuurontwikkelingsgebied in wording werden gedurende 3 nachten in de maanden juni, juli en augustus 30 Longworth-inloopvallen geplaatst om een indruk te krijgen van de aanwezige muizensoorten. Het resultaat van de vangst was uitermate gering: 1 veldmuis en 1 aardmuis!

Overige aangetroffen zoogdiersoorten in de Baarsemwaard waren:

- * haas
- * mol
- * egel
- * konik
- * galloway

Plannen voor 1998

Ook in 1998 zal het reewild geïnventariseerd worden in de Regulieren. Tevens zal de ontwikkeling in de Baarsemwaard gevolgd worden.

Gerard van Ruiten,
coördinator,
tel.: 0345 519581

Dijken veilig en fleurig

Water speelt een belangrijke rol in ons leven, thuis voor een bad en de koffie, buiten om te zwemmen, schaatsen en vervoer.

Om het water enigszins in goede banen te leiden zijn er dijken gekomen, niet voor niets als we denken aan het vele water wat in 1995 door en over de dijken heel wilde.

Grote plannen zijn er gekomen om de dijken langs de grote rivieren aan te passen. Dat dat verschuiving in het leefklimaat van mens en dier te weeg brengt zal niemand verbazen.

Om alles eens op een rijtje te krijgen heeft het Steunpunt Natuur en Milieu educatie (NME) Culemborg begin november een weekend-project georganiseerd met als titel Dijken veilig en fleurig.

Een project als gezamenlijke activiteit van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg, Stichting Kinderboerderij de Heuvel, Stichting M.E. Anders en de Gemeente Culemborg, verenigd in het Steunpunt Natuur en Milieu Educatie Culemborg.

Bij de laatste Hak-al zat de folder over het project bijgesloten, niet omdat het bijsluiten geld opbrengt zoals iemand opmerkte maar omdat de N.V.W.C. deel uitmaakt van het Steunpunt. Leden van de N.V.W.C. zit in een aantal overlegstructuren van en voor het Steunpunt met daarnaast een groot aantal vrijwilligers van de N.V.W.C. die aan de projecten meedoen.

Wie meer wilde weten over de dijkverbetering rond Culemborg kon 1 en 2 november terecht bij de doorlopende presentaties.

Stichting ME-Anders vertelde over de ondergrond van de dijk. Lagen grond die vertellen van vele overstromingen toen er op die plaats nog geen dijk lag, van afzettingen tegen de dijk aan nadat hij gelegd is. Invloeden van het Krimpense stroomstelsel (< 750 jaar), het Linschotense stroomstelsel (3100 jaar oud) en het Graafse stroomstelsel (4600 jaar oud) werden uitgelegd.

De natuur op de dijk werd in het zonnetje gezet door de N.V.W.C. Een dijk heeft veel mogelijkheden, bovenaan vaak droog, onderaan juist vochtig, voedingsstoffen spoelen aan de bovenkant weg en hopen op aan de onderkant. De zuidkant vangt zoninstraling, de noordkant blijft koel. Veel variatie in de aanwezigheid daardoor van plant en dier. En langs de dijk moerassen en rijen (knot)wilgen. Aanleiding voor het kritisch volgen van de dijkverbetering die voor mens en natuur weer een aanvaardbaar leefmilieu moet gaan zorgen.

Het Polderdistrict lichtte de plannen die er nu over de dijkverbetering en hun nieuwe opvattingen over dijkbeheer na de dijkverbetering toe. Op en langs de huidige dijk liggen veel en grote belangen van land-

schap, natuur en cultuurhistorie, plus een dichte bebouwing, dat maakt dat er veel bestaande waarden zijn die ontzien moeten worden bij de dijkverbetering. In de afgelopen jaren is er een plan ontwikkeld dat hier zo goed mogelijk aan voldoet. Voor het grootste gedeelte bestaat de verbetering uit het aanbrengen van grond tegen de dijk. Hiervoor zal klei gebruikt worden die uit de uiterwaarden gehaald wordt. Naast de dijken krijgen ook de uiterwaarden een nieuw jasje, door afgraving en nieuw beheer gaan in de uiterwaarden nieuwe natuurgebieden ontstaan.

Als de dijk klaar is zal door maaien en afvoeren van het maaisel een dijkgrasbekleding ontstaan waartussen ook kruiden en bloemen groeien. Door de wortelstructuur van deze planten is dit zeker zo sterk als een grasmat, maar mooier en fleuriger om te zien.

Stichting Ark.

In zowel het nieuwe beleidsplan (1993) als ook in het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied van de Gemeente Culemborg worden de uiterwaarden omschreven als natuurgebied. De Stichting Ark voor velen bekend zeker bij de jeugd door de schoolprojecten in de uiterwaard en de excursies over de toekomst van de uiterwaarden gaat samen met de Gemeente Culemborg de komende jaren de Culemborgse bevolking informeren over wat er allemaal in die uiterwaarden kan en mag. De presentatie over al het komende waar veel ruimte voor fietsen, wandelen, zwemmen en nog veel meer plaats is was zeer in trek.

Voor wie alles nog eens in kaart en beeld wilde zien kon daarvoor terecht bij de tentoonstelling Lekdijk, nu en in de toekomst. Bij alles voor de dijkversteving is veel personeel nodig, om daar in de toekomst aan te kunnen voldoen kon de jeugd vanaf twaalf jaar een

computerspel spelen, wat bij voldoende prestatie resulteerde in een certificaat Dijkgraaf.

Eeuwenoude waterlopen zorgen voor zand stenen en klei. Lang geleden werden deze materialen gebruikt in de huishouding voor zover daar sprake van was. Met klei maakte men eetgerei, met warme stenen kon je koken en verwarmen. Door nieuwe ontdekkingen is dat nu niet meer in gebruik.

Op vele wandelingen verzamelde stenen kon de Culemborgse jeugd zich uitleven in dit weekend. Stenen werden geveerd met de meest uiteenlopende afbeeldingen. Wie daar mee klaar was kon zich uitleven met het maken van figuren uit klei. De opdracht was dieren die in de uiterwaarden leven, voor mensen die regelmatig de uiterwaarden bekijken vanaf de dijk ware ontdekkingen. Olifanten en tijgers zouden er lopen, waar of niet waar het maaxsel zag er goed uit.

Terwijl de ouders genoten van koffie of thee konden kinderen ook nog een speurtocht maken wat ze door de hele kinderboerderij bracht. Toch wel moeilijke vragen vonden sommigen, want waar ruikt zand naar en klei?

Het was een hele organisatie om alles weer rond te krijgen, maar iedereen kon terug zien op een geslaagd weekend waarin veel mensen wat inzicht hebben gekregen in de dijk en alles wat er omheen gaat gebeuren.

Gerrie Monfils.

Natuur en Milieu Educatie.

Wilt U wat meer weten over de NME, wilt U ook eens helpen op een weekend, neem dan contact op met Eva van der Weiden, 0345 477863 b.g.g. 0345 519741.

U kunt ook de werkgroep NME van de N.V.W.C. benaderen, te weten Kars Veling, Gerard van Ruiten en Gerrie Monfils.

Cake, pudding en ander lekkers voor op de voederplank

- Maïscake:** Meng 75 gram maïsmeeel in een kom met gelijke hoeveelheden gepelde noten, hennep, kanariezaad en gierst.
Giet er al roerend kokend water op tot het geheel stevig is en voeg twee geklutste eieren toe. Giet alles in een doek en bak het geheel vijftig minuten tot een uur op 175 C.
- Pudding:** 200 gram rundvet, 300 gram havervlokken, 50-75 gram bloem en 125 ml water.
Meng bloem en havervlokken met vloeibaar vet en water tot een stevige massa. Bak hiervan in een ondiepe pastei-vorm een platte cake in vijftig minuten tot een uur op 175 C.
- Dennenappel:** Maak rundervet heet, doop een hele grote dennenappel in het vet, haal de dennenappel dan door een schaaltje voer en laat alles afkoelen leuk om in een boom te hangen.

Basisrecept voor vetbollen, vetklokken en vetblokken:

Reken op 200 gram gesmolten rundvet en 500 gram droge ingrediënten, dat kunnen zijn rozijnen, krenten, zaden, ongebrande pinda's, kaas, havervlokken, cake-kruimels en/of gekookte rijst.

Doe alles in een schaal en overgiet het met het kokende vet. Voor vetbollen een plastic zakje in een kopje zetten, wat van het nog vloeibare mengsel erin doen en een draad, om de bol later op te kunnen hangen, erin duwen. Af laten koelen en in het plastic zakje bewaren tot aan het gebruik.

Voor vetklokken: de klok vullen met het mengsel, af laten koelen en buiten hangen.

Voor vetblokken kan een schaal of cakeblik gebruikt worden, mengsel erin af laten koelen, schaal omkeren en het vetblok kan zo op de voedertafel.

Nog meer weten over wintervoeding: neem dan contact op met de leden van deze werkgroep: Ruud Post, Harry van de Warenburg, Frans Waroux en Gerrie Monfils.

EXCURSIE- EN ACTIVITEITENPROGRAMMA

**** INDIEN NIET VERMELD, DAN VERTREKKEN ALLE EXCURSIES VANAF "DE KETELVINK" ****

maandag 8 december 1997	20.00 uur	Algemene Maandelijke Vergadering
vrijdag 12 december 1997	19.30-21.00 uur	Oudere jeugdavond LAATSTE INLEVERDATUM KOPY JAARVERSLAG 1997
zaterdag 13 december 1997	09.00 uur	Knotdag
donderdag 18 december 1997	19.00-20.00 uur	Jongere jeugdavond
zaterdag 20 december 1997	08.30 uur	Zoogdiereninventarisatie door Zoogdierenwerkgroep
maandag 5 januari 1998	20.00 uur	Bijeenkomst Werkgroep Natuurfotografie
dinsdag 6 januari 1998	19.00-22.00 uur	Onderhoud Ketelvink
woensdag 7 januari 1998	19.00-22.00 uur	Schoonmaken Ketelvink
vrijdag 9 januari 1998	19.00-???.?? uur	Nieuwjaarsbijeenkomst
zaterdag 10 januari 1998	09.00 uur	Knotdag
maandag 12 januari 1998	20.00 uur	Algemene Maandelijke Vergadering
woensdag 14 januari 1998		UITERSTE INLEVERDATUM KOPY HAK-AL FEBR. 1997
vrijdag 16 januari 1998	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
zaterdag 17 januari 1998	08.30 uur	Zoogdiereninventarisatie door Zoogdierenwerkgroep
vrijdag 23 januari 1998	20.00 uur	Dia-avond over Polen
zaterdag 24 januari 1998	09.00 uur	Nestkasten timmeren o.l.v. Nestkastenwerkgroep Knotdag
vrijdag 30 januari 1998	19.30-21.00 uur	Oudere Jeugdavond
zaterdag 31 januari 1998	10.00 uur	Stootvogeltelling o.l.v. Vogelwerkgroep
maandag 2 februari 1998	20.00 uur	Bijeenkomst Werkgroep Natuurfotografie
vrijdag 6 februari 1998	19.00-20.00 uur	Jongere Jeugdavond
zaterdag 7 februari 1998	09.00 uur	Reservedag Nestkastenwerkgroep
maandag 9 februari 1998	20.00 uur	Algemene Maandelijke Vergadering
vrijdag 13 februari 1998	19.30-21.00 uur	Oudere Jeugdavond
zaterdag 14 februari 1998	08.00-17.00 uur	Zeelandexcursie o.l.v. Stijn Brand (convo volgt!)
maandag 16 februari 1998	20.00 uur	Jaarvergadering

